

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**14-17 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERİN
YETİŞTİRİLME TARZLARINA GÖRE ÖFKE İFADE
TARZLARININ İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan :

Emine Bilge USLU

İstanbul, 2015

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**14-17 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERİN
YETİŞTİRİLME TARZLARINA GÖRE ÖFKE İFADE
TARZLARININ İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan :
Emine Bilge USLU

Öğrenci No:
130790102

Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin EBADİ

İstanbul,2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**14-17 Yaş Arasındaki Ergenlerin Yetiştirilme Tarzlarına Göre Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 16/09/2015

Emine Bilge USLU

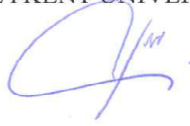
T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

16. / 09 / 2015

Enstitümüz *Psikoloji* Anabilim dalı *Klinik Psikoloji* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **130790102** numaralı **Bilge Emine USLU'nun** "*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "**14-17 Yaş Arasındaki Ergenlerin Yetiştirilme Tarzlarına Göre Öfke İfade Tarzlarının İncelenmesi**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 15.09.2015 tarih ve 2015/37 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin (c) bendi gereğince (50) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile ~~Kabul/Red veya Düzeltme~~ kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. HÜSEYİN EBADİ
(BEYKENT ÜNİVERSİTESİ)

ÜYE
YRD. DOÇ. DR. NESLİM DOKSAT
(BEYKENT ÜNİVERSİTESİ)

ÜYE
YRD. DOÇ. DR. MELEK ASTAR
(FATİH SULTAN MEHMET ÜNİVERSİTESİ)

Adı ve Soyadı : Emine Bilge USLU
Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Hüseyin EBADİ
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2015
Alanı : Klinik Psikoloji
Anahtar Kelimeler : Ergenlik, Yetiştirilme Tarzı, Öfke İfade Tarzı

ÖZ

14-17 YAŞ ARASINDAKİ ERGENLERİN YETİŞTİRİLME TARZLARINA GÖRE ÖFKE İFADE TARZLARININ İNCELENMESİ

Bu çalışmada 14-17 yaş aralığındaki ergenlerin yetiştirilme tutumlarına göre öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2014–2015 yılında İstanbul ilinin Ataşehir ilçesine bağlı bulunan bir özel lise içerisinde kız ve erkek öğrencilerin sayıları eşit tutulacak şekilde 14-17 yaş arasındaki öğrencilerin tümü arasından rastlantısal yöntemle seçilen 150 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama aracı olarak öğrencilerin öfke ifade tarzlarını incelemek amacı ile “Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ)” ve ergenlerin ailelerinin anne baba tutumlarını incelemek amacı ile “Ana Baba Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ve cinsiyetleri ile ilgili veriler araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile toplanmıştır. Verilerin analizinde Mann Whitney U Testi, Bağımsız Örneklem T Testi, Anova Testi ve Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda bireylerin anne babalarından algıladıkları demokratik tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke dışta ölçeğinden aldığı puanlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-.177$, $p<0.05$). Bireylerin anne babalarından algıladıkları otoriter tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke kontrolü ölçeğinden aldığı puanlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.165$, $p<0.05$).

Name and Surname : Emine Bilge USLU
Supervisor : Asistant Prof. Dr. Hüseyin EBADI
Degree and Date : Master, 2015
Major : Clinical Psychology
Key Words : Adolescents, Parent Attitudes, Anger Expression
Styles

ABSTRACT

THE EXAMINATION OF 14-17 AGES ADOLESCENTS ANGER EXPRESSION STYLES ACCORDING TO REARING ATTITUDES OF FAMILY

The aim of this study was to determine the relation between the forms of anger expressions of adolescents between ages 14-17 depending upon the childrearing attitudes. The participants of this survey was determined by the accidental sampling method and consisted of an equal amount of male and female students with 14-17 age range from private highschool in İstanbul within 2014-2015 academic year. In order to examine the anger expression styles of the students: "Trait Anger and Anger Styles Scale" and for the attitudes of adolescents parents: "Parenting Style Inventory" were used as data collection tools. The age and gender data of the participating students were collected with "Personal Information Form" which was provided by the researcher. "Independent Samples T Test", "Mann-Whitney U Test", "Anova Test" and "Kruskal-Wallis Test" were used to analyze the data. As a result of analysis, it was found that there was a significant and negative relationship between individuals scores in Democratic Attitudes Scale, which they perceived by their parents and the scores they obtained from the Anger-Out Scale ($r=-.177, p<0.05$). It was investigated that the corrolation between the scores of the Authoritarian Attitudes Scale, that individuals perceived from their parents and Anger Control Scale was positive and significant ($r=.165, p<0.05$)

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar LİSTESİ vi

KISALTMALAR..... vii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Önemi.....	1
1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi	3
1.5. Araştırmanın Alt Problemleri	3
1.6. Araştırmanın Hipotezleri.....	3
1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
1.8. Tanımlar	4
1.8.1. Ergenlik.....	4
1.8.2. Tutum.....	4
1.8.3. Öfke	5
1.8.4. Öfke İfade Tarzı	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Ailenin Tanımı.....	6
2.2. Anne Baba Tutumu	6
2.2.1. Demokratik Anne Baba Tutumu	7
2.2.2. Otoriter Anne Baba Tutumu.....	7
2.2.3. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu	8

2.3. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Etmenler	9
2.4. Ergenlikte Anne-Baba Tutumunun Önemi.....	9
2.5. Öfke Kavramı Tanımı ve Özellikleri	10
2.6. Öfke Türleri	11
2.7. Öfkenin İşlevleri	11
2.8. Öfke ve Psikolojik Uyum.....	12
2.9. Öfke Duygusuna Kuramsal Bakış.....	12
2.10. Öfke İfade Tarzları.....	13
2.10.1. Öfke İçeride.....	13
2.10.2. Öfke Dışarı	14
2.10.3. Öfke Kontrolü.....	14
2.11. Ergenlik Döneminde Öfke.....	14
2.12. Anne-Baba Tutumu ve Öfke.....	15

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli.....	17
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	17
3.3. Veri Toplama Araçları	17
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu:	17
3.3.2. Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği (SÖ-ÖTÖ):.....	18
3.3.3. Ana – Baba Tutum Ölçeği :	19
3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi.....	20

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

SONUÇ 21

BEŞİNCİ BÖLÜM
TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma 34

5.2 Öneriler 42

KAYNAKÇA 44

EKLER 54

EK-1 Sürekli Öfke Ölçeği (SÖÖTÖ) 54

EK-2. Ana – Baba Tutumları Ölçeği 58

EK-3. Kişisel Bilgi Formu 60

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı ...	21
Tablo.4.2. Bireylerin Sürekli Öfke Öfke Tarzı Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı	22
Tablo 4.3. Bireylerin Ana Baba Tutum Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı.....	22
Tablo 4.4. Bireylerin Cinsiyeti İle Sürekli Öfke Öfke Tarzı Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Bağımsız Örneklem T” Testi ve “Mann Whitney U” İle Karşılaştırılması.....	23
Tablo 4.5. Bireylerin Cinsiyeti İle Ana Baba Tutum Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Bağımsız Örneklem T” Testi ve “Mann Whitney U” İle Karşılaştırılması	25
Tablo 4.6. Bireylerin Yaşları İle Sürekli Öfke Öfke Tarzı Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Anova” Testi ve “Kruskal Wallis” Testi İle Karşılaştırılması	27
Tablo 4.7. Bireylerin Yaşları İle Ana Baba Tutum Envanterinin alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Anova” Testi ve “Kruskal Wallis” Testi İle Karşılaştırılması	29
Tablo.4.8. Bireylerin Ana Baba Tutum Envanterinin Alt Ölçekleri İle Sürekli Öfke Öfke Tarzı Envanterinin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi .	30

KISALTMALAR

AKT	: Aktaran
SÖÖTÖ	: Sürekli Öfke - Öfke Tarz Ölçeği
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
STAS	: State Trait Anger and Anger Expression Style Scale

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmanın problemine, amacına, önemine, hipotezlerine, sınırlıklara ve tanımlara yer verilmiştir. Araştırmanın önem bölümünde bu çalışmanın neden gerekli olduğu tartışılmıştır.

1.1. Problem Durumu

Aile, çocuğun dünyaya geldiği andan itibaren çok yönlü gelişiminin gerçekleştiği temel kurumdur. Çocuğun ilk iletişim kurduğu kişiler aile bireyleridir. Kurulan bu iletişim çocuğun kişilik yapısının temellerini oluşturur. Aile içinde var olan olumsuz duygusal ortamın varlığı çocuğun da toplumsal ilişkilerinde, eğitim yaşantısında, meslek seçimi gibi pek çok alanda olumsuz duygulanım göstermesine neden olur. Ailenin çocuğa karşı tutumu kişiliğin gelişiminde temel belirleyicilerden biri olarak görülür.

Bu çalışmada algılanan anne baba tutumunun 14-17 yaş arası ergenlerin öfke ifade tarzları ile ilişkisi çeşitli sosyo-demografik değişkenlerle incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada 14-17 yaş arasındaki ergenlerin yetiştirilme tutumlarına göre öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Öfke yaşanması gereken doğal bir duygudur. Öfke denilince çoğumuza olumsuz bir duygu olarak çağrışım yapması, genellikle kontrolsüz öfke sonucunda oluşan zorlayıcı ve zararlı olumsuz davranışlardan kaynaklanmaktadır.

Birey öfkeyi kontrollü ifade etme gerektiği yönünde bir bilişle sahipse öfkeyi yapıcı bir biçimde de hayatında kullanabilir.

Kişi engellendiği, kendine yönelik bir tehdit olarak algıladığı durumlarda öfke, benlik saygısının korunmasına ve bireyin kendini savunmasına imkan verir (Cüceloğlu, 1995).

Dünyada ve ülkemizde öfke ve sonrasında gelen zorlayıcı, zararlı davranışlar bireylerin kendisini ve toplumları olumsuz yönde etkileyen önemli bir sorun haline gelmiştir. Okullarımızda ergenlik çağında olan gençlerimiz buldukları gelişim dönemi sebebiyle öfkeye yatkınlık gösterebilirler. Bu sorun, dikkate alınmayıp önleyici rehberlik yapılmadığı durumlarda her geçen gün kendini daha çok göstermektedir. Öfkeyi ifade ediş tarzından çıkan sıkıntılar hem eğitim öğretimi hem de çocuğun ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediğini kanıtlar niteliktedir. Bu araştırmada algılanan anne baba tutumunun ileride çocukların öfke ifade tarzına nasıl bir etkisinin olacağı araştırılmıştır. Yapılan birçok araştırma ile anne baba tutumunun etkisi ve önemi incelenmiştir ancak ana baba tutumunun öfke ifade tarzıyla ilişkisi ile ilgili çok az araştırma bulgusuna rastlanmıştır.

Elde edilen sonuçlar ışığında sağlıklı ve öfkesini yapıcı yönde kullanan bireyler yetiştirebilmek için hangi anne baba tutumunun daha etkili olduğu görülebilecek, ailelere bu neticelerle bir fikir verilebilecektir. Anne babalara, tutumlarının çocuğun öfke ifade tarzını geliştirmesi açısından ne kadar önemli olduğu üzerine düşünmeye, üzerinde tartışmaya ve yeni araştırmalar yapmaya fırsat verecektir.

Ergenlerin topluma katılabilmesi, erişkinler arasında yerini alabilmesi için ergenlik döneminde yoğun olarak yaşanan öfke duygusunu tanıması ve davranışlarını kontrol edilebilmesini öğrenmesi gerekir. Eğer bu dönemde ergen öfkesiyle nasıl başa çıkacağını öğrenmezse ileriki yaşamında ciddi problemlerle karşılaşması kaçınılmazdır. Bireylerin öfkelerini kontrollü bir biçimde kendilerine ve çevresine zarar vermeyecek şekilde ifade etmeleri psikolojik uyumları açısından yararlıdır.

Ergenlere, araştırma içeriği ile elde edilen kazanımlar sayesinde, uyum düzeylerinin artmasına, ilerleyen yıllarda kişilerarası ilişkilerde daha sağlıklı iletişim kurmalarına ve yaşadıkları sorunlarla baş etme güçlerinin artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu konuda yapılan çalışmanın azlığı nedeniyle rehberlik ve psikolojik danışma alanlarında çalışanlara önemli bir referans olacağı düşünülmektedir.

1.4. Araştırmanın Problem Cümlesi

14-17 yaş arası ergenlerin yetiştirilme tutumlarına göre öfke ifade tarzları arasında fark var mıdır?

1.5. Araştırmanın Alt Problemleri

- Gerçekleştirilen sürekli öfke – öfke tarzı ölçeği ile anne baba yetiştirme tutumu arasında bir ilişki var mıdır?
- Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlarına göre gerçekleştirilen sürekli öfke – öfke tarzı ölçeği arasında bir ilişki var mıdır?
- Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre gerçekleştirilen sürekli öfke – öfke tarzı ölçeği arasında bir ilişki var mıdır?

1.6. Araştırmanın Hipotezleri

- Gerçekleştirilen sürekli öfke – öfke tarzı ölçeği ile anne baba yetiştirme tutumu arasında bir ilişki vardır.
- Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlarına göre gerçekleştirilen sürekli öfke – öfke tarzı ölçeği arasında bir ilişki vardır.

- Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre gerçekleştirilen sürekli öfke – öfke tarzı ölçeği arasında bir ilişki vardır.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma 2014 - 2015 yılında İstanbul ilinin Ataşehir ilçesine bağlı bulunan bir özel lise öğrencileri arasından araştırmaya katılmaya gönüllü olanlarla sınırlıdır. Bulgular ise 150 öğrenciden alınan verilerle sınırlıdır.
- Araştırma öğrencilere uygulanan “Kişisel Bilgi Formu”, “Ana Baba Tutum Ölçeği”, “Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği” nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.
- Kişilerin anne ve babalarının tutumlarını ve öfke ifade tarzını değerlendirirken subjektif yaklaşımları olabileceği kabul edilmektedir.

1.8. Tanımlar

1.8.1. Ergenlik

Karşı cinsin ilgisini çekmeye başladığı, kendi cinsel kimliğinin kabullenildiği, sosyal çevreye artan ilgiden dolayı bağımsızlığına düşkün, toplumsal yerini sorgulayan, mesleki kaygıların duyulduğu dönemdir (Öztürk, 2004).

1.8.2. Tutum

Kişilerin belirli bir insana, duruma, ya da objeye karşı pozitif ya da negatif bir şekilde davranış sergilemesi, düşünce oluşturmaya sebep olan kalıcı yargısal bir eğilimdir (Freedman, 1989).

1.8.3. Öfke

İstenmeyen bir durum karşısında, kişiyi tehditlere karşı uyarıcı, engellenme hissi ortaya çıktığı zaman meydana gelen coşku ve duygulanımdır (Köknel, 2005).

1.8.4. Öfke İfade Tarzı

Yaşanılan öfkenin nasıl ortaya konulduğunu, bireyin öfkesini içinde tutmak, dışarıya yansıtmak ya da denetlemek davranışlarından hangisini seçtiğini açıklayan bir kavramdır (Özer, 1994b).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, araştırma ile ilgili tanımlara, kuramsal bilgilere ve ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.1. Ailenin Tanımı

Aile, bir toplumun çekirdeğini oluşturan en küçük toplumsal kurumdur. Aile, fertlerini ortak amaçlar çevresinde birleştirmiş birimdir. İçinde bulunduğu toplumun kültürel özelliklerini nesilden nesile aktaran kurum ailedir (Uluğtekin, 1981; Yörükoğlu, 1997).

Çocuk ilk sosyal tecrübelerini, toplumsal ve kültürel değerlerini, belli başlı huylarını, büyüme dönemlerine karşı tutumlarını aile içerisinde öğrenmektedir. Çocuğun pozitif yönde bir benlik algısı geliştirmesinde ve yeterlilik duygusu edinmesinde ana-baba ile olan iletişimi anında aldığı geri dönütler önemlidir (Özgüven, 2001).

Erikson'a göre bebeklik dönemindeki annenin tutumunun çocuktaki temel güven duygusunun gelişmesinde rolü büyüktür ve bu döneme güven ya da güvensizlik evresi adını verir. Anne-bebek ilişkisindeki güven duygusunun özü olumluluk, tutarlılık ve sürekliliktir. Eğer bu dönemde anne bebeğin temel ihtiyaçlarını karşılayıp bebeğe ilgi, sevgi ve şefkat gösterirse bebekte temel güven duygusu oluşur. Temel güven duygusu gelişmiş olan bebek ileriki yıllarda güvenli, yeterli, kararlı ve girişken kişiliğe sahip olur (Düzgün, 2010).

2.2. Anne Baba Tutumu

Aile içindeki tutumlar, çocuğun bireyselleşmesinde önemli belirleyicilerdir. Çocuk yetiştirme tutumları toplumdan topluma hatta toplum içinde aileden aileye farklılaşabilmektedir (Kulaksızoğlu, 1985).

Yavuzer (1999) çocuklar anne-babaların istedikleri gibi değil onları yetiştirdikleri gibi yaş alırlar. Bu nedenle çocuk yetiştirme tutumlarının olumlu ve olumsuz detaylarını tüm anne babalar öğrenmelidir.

Literatüre baktığımızda anne baba tutumlarının üç ana başlıkta toplandığını görebiliriz.

2.2.1. Demokratik Anne Baba Tutumu

Ana baba yetiştirme tarzının, bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisini araştıran Kuzgun (1972), çalışmasında demokratik anne baba tutumunun bireyin kendini gerçekleştirme için en ideal ortam olduğunu vurgulamıştır. Bu tutuma sahip anne babalar çocuğa davranışının temelinde koşulsuz sevgi, saygı ve sorumluluk duygusunun gelişmesi için belirli çizgiler içinde çocukların kimi davranışları yapmalarına olanak tanır. Bu tutum ile çocuklarının özgürce ayrı bir kişilik geliştirmesine olanak sağlayarak çocuklarının davranışlarına daha akılcı, tutarlı, kararlı ve güven verici anne baba tutumu ile yaklaşırlar (Örgün, 2000).

Demokratik tutumda uyulması gereken kurallar çocuklarla birlikte belirlendiğinden denetim ve duyarlılık dengesi içindedir. Kurallar çocukların gelişim evrelerine göre düzenlenir. Kurallara uyulmadığı zaman çocuğa seçme sansı tanıyan farklı seçenekler verilmektedir (Weiss 1998; Dönmezer 1999). Yapılan araştırmalarda, demokratik ailelerde yetişen çocukların, akademik başarı, sosyal gelişim, girişimcilik, benlik saygısının yüksek puanlandığı gözlenmiştir (Yılmaz, 1999).

2.2.2. Otoriter Anne Baba Tutumu

Ana baba yetiştirme tarzının, bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisini araştıran Kuzgun (1972), çalışmasında otoriter ana-baba tutumunun bireyin kendini gerçekleştirme düzeyini negatif yönde etkilediğini vurgulamıştır.

Otoriter anne baba tutumu çocuğun gelişim düzeyini, kişilik yapısını ve beklentilerini göz ardı ederek, çocuklarından kendi beklentileri yönünde davranmalarını talep ederler. Çocuk anne babanın beklediği yönde davranmadığında sık sık cezai yönetime başvurulur. Cezai sisteme çoğu zaman başvuru yapılan ailede yetişen çocukların bireyselleşmeleri engellenir. Öfke gibi birçok duygu ve düşüncelerinde çekinik kalırlar. Benlik saygısı düzeyi düşük bireyler yetişir (Maccoby ve Martin, 1983).

Otoriter tutumda anne baba çocuktan mutlak itaat beklemektedir. Bu tarz anne babalar katı, dogmatik düşünce tarzına yatkın olduklarından sözel alışverişte bulunmak yerine onları karar alabilecek güçte görmedikleri için kendileri kararları belirlerler (Aksaray, 1992). Bu tutumda yetişen çocuklar, arkadaşlarıyla kurdukları sosyal iletişimde, anne baba tarafından görülen baskı, disiplin sonucu kendilerine karşı güvensizdirler. İtaatkar, hükmedilmeye meyillidirler. Bu çocuklar kendilerini suçlayıcıdır. Baskı gören çocuk genellikle utangaç, duyarlı, uysal, dürüst, dikkatli, kibardır (Berns, 1993; Gazeloğlu, 2000).

2.2.3. Koruyucu/İstekçi Anne Baba Tutumu

Son olarak koruyucu/istekçi anne babalar çocuklarını muhafaza eder ve üstlerine düşerler. Çocukların yaşlarına göre başarabileceği pek çok şeye anne baba tarafından müdahale edilir. Bunun sonucunda çocuklar kendine güvenmeyen birey olarak yetişir (Sezer& Oğuz, 2010).

Aşırı koruyucu tutumun en ciddi etkisi çocuk bağımlı kişi olarak yetişir. Psiko-sosyal olgunlaşma anne baba tarafından engellendiği için yetişen çocuklarda sinirlilik, huzursuzluk, dikkatsizlik, dayanıksızlık, kararsızlık, doyumsuzluk özellikleri belirgindir. Çocuğa kendi ilgi, yeteneklerini tanıma fırsatı sunmamak, ailenin beklentilerine uygun fakat kendine güvensiz birey yetişmesine sebebiyet vermektedir (Gazeloğlu, 2000).

2.3. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Etmenler

Anne baba tutumlarını etkileyen annenin ve babanın yaşı, daha önceden edinilen çocuk tecrübeleri, kişilik yapıları, anne baba etkileşimleri, eğitim seviyeleri ve çocuk yetiştirmeyle ilgili bilgi düzeyleri, çocukla ilgili hayalleri, çocukların yaşı, cinsiyeti, mizacı, doğum sırası, ailenin gelir düzeyi ve annenin çalışması gibi faktörlerdir (Zöhrap, 2004).

2.4. Ergenlikte Anne-Baba Tutumunun Önemi

Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki dönemi kapsayan dengesiz ve düzensiz bir evre olan ergenlik, birçok değişim ve gelişimi kapsamaktadır (Andrews, Ainley ve Frydenberg, 2004).

Anne baba farkında olarak veya olmayarak, her çocuğuna karşı değişik anne baba tutumu takınabilirler. Ailede, çocuklar arası anne baba tutumu değişebilir. Bazı çocuğumuza karşı kendi kararlarını kendisi vermesi yönünde desteklerken diğer çocuğumuza ise farkında olmaksızın muhafazakar davranabilmekteyiz. Tüm bu sergilenen tutumlar neticesinde, her çocuk kendine özgü kişilik geliştirir (Yavuzer, 1979). Sümer & Güngör (1999) yaptığı araştırmada gencin kendine dair farkındalık kazanması, hür bir kişilik geliştirmesi için ebeveyn ergen arasındaki etkileşimin pozitif yönde destekleyici bir tarza sahip olmasının öneminden bahsetmiştir.

Çocuğun gelecek yıllarda, insanlar ile sağlıklı iletişim içerisinde olma ve hissettiği duyguları dile getirme yetisi kazanması adına aile üyeleri, ailedeki rolü, anne ve babasıyla olan etkileşimi daha da önemlisi bütün bu etkileşimlerin çocukta nasıl anlam bulduğu önemlidir.

Ergenler aileleriyle sağlıklı iletişim halinde olmadıklarında sosyal davranışları yönetme ve olumlu davranış edinmede güçlük çekerler. Şiddet eyleminde bulunan ergen ailelerinin, aile içinde yaşanan çoğu duyguları ifade etmede eksik kaldıkları

kanıtlanmıştır. Bireyler öfke duygusunu ifade etmede zorluk yaşar ve duygularını bastırırsa depresyon gibi duygulanım bozukluklarının ortaya çıkma olasılığı artmaktadır (Bahçivan-Saydam & Gençöz, 2005). Bu nedenle ergenlerin kendilerini nasıl idrak ettiklerinin incelenmesi, mevcut durumda farkındalık kazanılması ve gerekli tedbirlerin alınması bireyin yaşam kalitesi açısından önemlidir.

2.5. Öfke Kavramı Tanımı ve Özellikleri

Günlük hayatın içerisinde yoğun yaşanan öfke duygusu, her birey tarafından hissedilen fakat yoğunluğu sosyal ilişkiler sonucunda kişiden kişiye değişiklik gösteren evrensel bir duygudur. Bu duygu ile doğru baş edilmediği zaman kişilerarası iletişimde istenmeyen sonuçlara yol açmaktadır.

Temel yaşanan duygulardan biri olan öfke denildiğinde birçok tanım karşımıza çıkmaktadır. Bedell and Lennox (1997)'a göre öfkenin açıklaması kişinin arzu ettiği şeye sahip olamaması ve olamadığı halde sahip olmak için hala arzu ediyor olması şeklindedir.

Spielberger (1988) ise belli belirsiz rahatsızlıktan kişiyi tedirgin edecek seviyede yoğun kızgınlık ve hiddete kadar gidebilen duygu şeklinde öfke duygusunu tanımlamıştır. Schiraldi ve Kerr (2002), sosyal etkileşim içinde kötü davranışa şahit olma, hakkının yenilmesi, kırılma gibi çevreden gelişen durumlardan ve kişinin iç dünyasında yaşadığı paradoks ve arbededen kaynaklanan kişiyi rahatsız edici, belirli bir sıklığı, yoğunluğu, zamanı, ifade ediliş tarzı olan bir duygu durumu diye tanımlama yapmıştır.

Kısaç (2005) öfkeyi, bireyin niyet, arzu ve ihtiyaçları engellendiğinde, haksızlıkla karşı karşıya kaldığında ve kendi benliğine yönelik tehlikeli bir durum sezdiği anda yaşanan ana önsezi olduğu ifadesiyle açıklamıştır.

Öfke ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, öfke duygusunun her insanın yaşamında temel ve kaçınılmaz bir duygu olduğu vurgulanmaktadır.

2.6. Öfke Türleri

Spielberger (1890) öfke duygusunu “durumsal” ve “süreklilik” olarak iki ayırım olarak ele almıştır. Durumsal öfkeyi belirlenmiş hedefe yönelik olan engellenme ve ya yapılanları haksızlık olarak tanımlama karşısında hangi seviyede gerginlik, kızgınlık, sinirlilik yaşandığını anlatan bir duygu durumu diye betimlemiştir. Sürekli öfke ise durumsal öfkenin genelde hangi sıklıkta yaşandığını yansıttığını belirtir. Bu öfke durumu, bireyde rutin bir tepki halini almıştır. Öfke ifade biçimi bireyde yaşam tarzı haline dönmüştür (Özer, 1994b).

2.7. Öfkenin İşlevleri

Her duygu kişiyi bir şekilde harekete geçmeye hazırlar. Öfke, sonrasında meydana gelen yıkıcı davranışlardan dolayı olumsuz anılmasına karşın bireyi psikolojik uyarılmışlık halinde tutan, haklarımızı korumamıza yardımcı olan güçlendirici işlevleri vardır.

Soykan (2003)’e göre öfke; herkesin yaşamını devam ettirebilmesi için lazım olan gerekli duygusal tepkilerin açığa çıkmasını, tehlikeli anlarda kişiyi uyarıcı ve egosunu savunmasına olanak tanıyıcı, yeni öğrenmeler için bir güdüleme kaynağıdır. Tangney ve arkadaşları (1996) öfkenin karar verme mekanizmamızı hızlandırıcı, bizim yararımıza ya da zarar görebileceğimiz noktaları birbirinden ayırmamız için en önemli ölçüt olacağını üzerinde durmuştur. Son olarak Efron (1997), öfkenin üzerinde düşünülmesi ve sonra da harekete geçilmesi gereken bir sorunun olduğunu göstermesi yönüyle olumlu bir işlevinin olduğunu vurgulamaktadır.

2.8. Öfke ve Psikolojik Uyum

Yıkıcı öfkeye bedensel problemlerinin yanı sıra çeşitli psikolojik problemler de eşlik eder. Örnekleme 247 üniversite öğrencisinden oluşan Clay, Anderson ve Dixon (1993)'un yaptığı araştırmada depresyonun öfke ifade biçimleri ve stres yaratıcı yaşam olayları arasındaki ilişkisi araştırılmıştır. Neticesinde, depresyonun önemli belirleyicisi; bastırılmış öfke ve stresin arttıkça depresyonda arttığı görülmüştür.

Öfke ve öfkeyi izleyen saldırganlığı engellemek amacıyla alkol, uyuşturucu ve uyarıcı maddeler alınır. Alınan maddelerin kaygıyı azaltan etkisi sayesinde bu maddeleri kullanmaya başlayan kişiler, önce kullandıkları maddeye alışır sonra onun bağımlısı haline gelir. Önceleri öfke düzeyini azaltmak amacıyla kullanılan maddelerin yoksunluğu bir müddet sonra öfke ve saldırganlık davranışı oluşturur (Köknel, 2005). Yapılan araştırmalara bakıldığında ortak nokta, yoğun ve kontrolsüz öfke bireylerin yaşamlarının her alanlarında olumsuz etkiye sahiptir.

2.9. Öfke Duygusuna Kuramsal Bakış

Araştırmacılar, her insanın deneyimlediği öfke duygusu üzerinde önemle durmuş ve öfkeyi farklı kuramlarla ele almışlardır.

Psikanalitik kuram, öfkeye sebep olan etkileşimin altında yatan düşüncelerin bilinçdışında var olduğunu belirtmektedir. Bu kurama göre, kişi öfkesini kontrol etmek ve yapıcı bir şekilde hayatında yer vermek istiyorsa önce altında yatan düşünceleri anlaması gerekir. Bilinçdışına attığımız öfkenin asıl nedenleri eğer çözümlenmezse psikolojik ve psikosomatik hastalıklar oluşabilir (Thomas, 1993; Balkaya, 2001).

Sosyal öğrenme kuramı, insanın öğrenmesi çevresinde gözlemlendiği davranışları model alması ile gerçekleştiği vurgulanır. Model alınan davranış ortaya çıkabileceği gibi bunun tam tersi hiç ortaya çıkmayabilir. Bu kuramın öncülerinden biri olan Bandura (1977)'ya göre bebeğin dünyaya geldikten bir müddet sonra çevresinde yaşananları gözleyip, gözlediklerini de taklit ederek öğrendiğini savunur. Yaptığımız araştırmayı bu kurama göre ele aldığımızda ergenler öfke ifade tarzını model alma yöntemiyle ana-babalarından öğrenirler.

Bilişsel davranışçı kurama göre, öfkenin nedeni o olayla ilgili sahip olunan akla aykırı inançlardır (Şahin, 2004). Olaylar kişiyi öfkelendirmez, kişi kendi inançları ve yüklediği anlamlar neticesinde öfke duygusunu yaşamaktadır. Bilişsel davranışçı terapilerde amaç kişilere akla aykırı bakış açılarından farklı, alternatif pencereler olabileceğini göstermektir (Erözkan, 2006).

2.10. Öfke İfade Tarzları

Spielberger (1980) öfkeyi ifade etme biçimlerini bastırılarak içte tutulması, öfkenin dışa vurumu ve öfkenin kontrol edilmesi olarak üç ayrı boyutta ele almıştır (Özer, 1994b).

2.10.1. Öfke İçte

Öfke faktörüne karşı alternatif bir savunma mekanizması olarak birey öfkesini içinde tutar (Certel ve Bahadır, 2012). Öfkenin içte tutulması, öfkeyi yaratan duyguları ve düşünceleri durdurmaya yönelik eylem olarak ele almaktadır (Diril, 2011). Westermayer'e (2001) göre, öfkeleri içte yönelik bireyler öfkelerini bastırdıkları için edilgen tepkiler (somurtma, surat asma, küsme) ortaya koyarlar. Edilgen tepkiler ortaya koyduğunu ve aslında içten içte yaşamakta olduğu gerginliği fark edip birey, öfkeyi dışarıya çıkarabilmenin yollarını aramalıdır.

2.10.2. Öfke Dışa

Öfkeyi yaratan faktörlerin sözlü veya davranışa yansıtılarak dışarıya dökülmesidir. Öfkenin neden olduğu stresin üstesinden gelmek adına öfkenin dışa yansıtılması kişinin lehinedir (Certel ve Bahadır, 2012). Öfke dışa aktarımı denildiği zaman sadece kişilere yönelik öfkeyi yansıtmak akla gelmemelidir. Çevredeki nesnelere sayesinde de öfke dışa yansıtılabilir (Spielberger, 1980). Cüceloğlu (2000)'na göre öfke dışa vurumu kişinin imalı sözlerle öfkesini diğer insanlara iletmesidir. Öfkenin dışa yöneltilmesi, kontrolsüz olarak saldırgan bir biçimde devam ederse belli bir süre sonra bu davranışları nedeniyle bireyler sıklıkla karşılıklı ilişkilerde problemler görülür (Özer, 1994a).

2.10.3. Öfke Kontrolü

Öfke duygusunun negatif bir şekilde ifade edilmesine engel olma ve sakinleşme yeteneği olarak bilinmektedir (Diril, 2011). Öfke kontrol altına alınabildiği sürece olumlu işlevlere sahiptir. Öfkenin, kısa süreli olarak mantığa bürüne, bastırma, inkâr gibi savunma mekanizmaları ile kontrol edilmesi, o an için faydalıdır. Fakat bireyin öfkesi geçip sakinleştikten sonra yaşanan öfke duygusunu yeniden ele almalıdır (Tambağ, 2004).

2.11. Ergenlik Döneminde Öfke

Ergenlik, bireyin gelişim süreci içinde çocukluktan çıkıp yetişkinliğe adım attığı zaman dilimidir. Bu dönem, fizyolojik gelişimlerin yaşandığı, ergenin bireyselleşmeye başladığı zorlu bir gelişim evresidir (Gül, 2009).

Ergenlik döneminde en sık yaşanan duygulardan biri öfkedir. Burada asıl önemli olan öfkenin ifade edilme şeklidir. Eğer öfke sağlıklı bir sistemle açığa çıkarılmazsa ergen fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan sorun yaşayabilir (Starnes ve Peters 2004).

Yavuzer (2000) yaptığı çalışmalarla ergenlik döneminde, öfkenin nedeninin başında sosyal ilişkilerden kaynaklı olduğunu belirtmiştir. Örneğin; ergenle alay edilmesi, ona yalan söylenmesi gibi... Özer (1994a) ergenlerin öfkelenmelerinin altından yatan düşüncelere odaklanmıştır. Lise kademesinde yer alan öğrencilerin içinde buldukları gelişim evresinin getirisi olarak “Başkalarının gözünden düşmemek için hata yapmamak gerekir.” ve “Kişinin başkalarının gözündeki değerini yitirmesi kötüdür.” tarzında düşünce biçimleri öfke düzeyini arttırır. Stresin yoğun olarak yaşandığı üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanma döneminde liselilerin bilişsel bakış açıları daha kolay öfke duygusunun yaşanmasını sağlar.

2.12. Anne-Baba Tutumu ve Öfke

Öfke duygusunun ifade ediliş biçimi öğrenmeyle bağlantılı olması nedeniyle insandan insana değişir. Çocuk öfkelenildiği anlarda göstermiş olduğu tutumlar doğduğu vakitten itibaren aileden gözlemlenen davranışlardır (Balkaya, 2001). Aile ortamında anne baba birbirlerine öfke ve saldırganlık içeren davranışlarını model alan çocuklar karşılaştıkları durumları çözmek için öfke ve saldırganlık davranışını öğrenirler (Özmen, 2004).

Kendilerine deneme yanılma fırsatı tanınarak doğruyu bulan, aile içerisinde gerektiğinde sevgi, ilgi ve güven içinde yaş alan çocukların ilk sosyal uyumlarını mutlu şekilde atlattığını görmekteyiz. Aile içinde aile üyelerinin, kurduğu ilişkiler ergenlerin öfke ve öfke ifade tarzlarını etkilediği yapılan araştırmalarla kanıtlanmıştır. Aşırı koruyucu, reddedici, cezalandırıcı, tutarsız ana-baba tutumlarından dolayı engellenme duygusu yaşayan ergen kızgınlık duymaya başlar. Kızgınlığı ile ya yapıcı olmayan bir biçimde ya da bastırarak baş eder (Bilge, 1997).

Terzi (2003) yaptığı araştırmada demokratik anne baba tutumuna sahip öğrencilerin, kişiler arası problem çözme beceri algılarının, otoriter anne baba tutumuna sahip olan öğrencilerin kişiler arası problem çözme beceri algılarından yüksek olduğunu ispat etmiştir.

Aile ortamlarından ayrı ya da yoksun kalmak, ergende öfkeyi izleyen saldırgan davranışlarda bulunmasına yol açabilir (Deniz, Kesen ve Üre, 2006). Tambağ (2004) aileleri beraber ve çocuk esirgeme kurumlarında yaşayan ergenlerin öfke ifade etme biçimlerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda, çocuk esirgeme kurumlarında yaşayan ergenlerin ailesi ile birlikte yaşayanlara oranla daha yüksek öfke puan aldığına ulaşmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma gruplarının oluşturulması, kullanılan ölçme araçları ve verilerin analizinde izlenen sürece ilişkin bilgiler yer almıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma tarama modeline uygun olarak yapılandırılmıştır. Tarama modeli, önceden ve ya hali hazırda mevcut bir olayı mevcut olduğu şekilde açıklamayı amaçlayan araştırmalardır. Araştırmaya seçilen durum, kişi ya da obje kendi şartları altında ve mevcut durumu var olduğu şekilde tanımlanır. Her şey olduğu gibi yansıtıldığı için değiştirme, etkileme kaygısı güdülmez (Karasar, 2009).

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışma grubunu 2014 - 2015 yılında İstanbul ilinin Ataşehir ilçesine bağlı bulunan bir özel lise öğrencileri içerisinde kız ve erkek öğrencilerin sayıları eşit tutulacak şekilde 14-17 yaş arasındaki öğrencilerin tümü arasından rastlantısal yöntemle seçilen 150 öğrenci oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu:

Çalışmaya katılan öğrencilerin yaş, cinsiyet bilgileri kişisel bilgi formu ile elde edilmiştir.

3.3.2. Sürekli Öfke – Öfke Tarz Ölçeği (SÖÖTÖ):

Spielberger ve ark. (1983) tarafından geliştirilen orjinal ismi “State Trait Anger and Anger Expression Style Scale” (STAS) olan ölçeği Türkiye’ye adapte eden Özer (1994) ‘dir.

Ölçek toplam 34 maddeden oluşur. Değerlendirme, dörtlü likert tipi tekniği ile yapılan ölçeğin dört alt ölçeği vardır. Sürekli öfke alt ölçeği kişinin genelde hangi seviyede öfke yaşadığıyla ilgili olup 10 maddeden oluşmuştur. Öfke ifade tarzı alt ölçeği; kontrol altında tutulabilen öfkeyi ölçüp 8 maddeden, dışa yansıtılan öfke ölçeği 8 maddeden ve içe yansıtılan öfke ölçeği 8 maddeden oluşmuştur. Ölçek “hiçbir zaman (1)” ve “tümüyle (4)” arasında değişen kendini değerlendirme ölçeğidir. İçe yansıtılan öfke, dışa yansıtılan öfke ve kontrol edilebilen öfke alt ölçeklerinden 8 ile 32 arasında puan alınabilirken, sürekli öfke alt ölçeğinden 10 ile 40 arasında puan alınır. Alınabilecek puanlara göre ölçekten en düşük 34, en yüksek 136 alınabilir (Özer, 1994). Sürekli öfke alt ölçeğinden edinilen yüksek puanlar öfke düzeyinin bize yüksek olduğunu kanıtlar. Kontrol edilebilen öfke alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar öfkenin kontrollü olduğunu belirtir. Dışa yansıtılan öfke alt ölçeğinden edinilen yüksek puanlar öfkenin kolayca dışarıya aktarılabilir olduğunu ve son olarak da içe yansıtılan öfke alt ölçeğindeki yüksek puanlar ise öfkenin içe bastırılmış olduğunu belirtir.

Ölçeğin Türkiye’deki güvenirlik çalışmaları Özer (1994b) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmalarda Cronbach Alfa değerleri sürekli öfke için 0.82 ve 0.90 arasında, kontrol edilebilen öfke için 0.85, dışa yansıtılan öfke için 0.76 ve içe yansıtılan öfke alt ölçeği için 0.74 olarak hesaplanmıştır. Envanterde her maddede öfkenin var olduğu kabul edilerek hesap yapılmaktadır.

Ölçüt bağıntılı geçerlik için öfke ile bağlantılı olduğu gösterilen saldırganlık davranışı karşılaştırılmıştır. Kocatürk (1982) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Envanteri” kullanılmıştır. Saldırganlık Envanteri puanları ile Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği puanları arasında ($r=0.33$; $p<0.01$) düzeyinde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İki ölçek arasında pozitif yönde ilişkinin olması, ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliliği için yeterli bir kanıttır.

3.3.3. Ana – Baba Tutum Ölçeği :

Çalışmada; 14-17 yaş aralığındaki öğrencilerin ebeveyn yetiştirme tarzlarını ölçmek amacıyla Kuzgun ve Eldeleklioğlu (1993) tarafından geliştirilen ölçek olan “Ana Baba Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Ana Baba Tutum ölçeğinin üç alt ölçeği mevcuttur. Ölçekte demokratik ana baba tutumunu ölçen 15 madde, koruyucu/istekçi ana baba tutumunu ölçen 15 madde ve otoriter ana baba tutumunu ölçen 10 madde olmak üzere toplam 40 maddeden oluşmuştur. Ölçek “Hiç uygun değil (1)” ve “Tamamen uygun (5)” arasında değişen beşli likert tipi ifadelerden oluşmaktadır.

Her üç alt ölçeğin puanları ayrı ayrı hesaplanmaktadır. Ölçeğin demokratik alt ölçeğine dair iç tutarlılık katsayısı 0.89, kararlılık katsayısı 0.92’dir. Koruyucu/istekçi alt ölçeğine dair iç tutarlılık katsayısı 0.82, kararlılık katsayısı ise 0.75’dir. Otoriter alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı 0.78, kararlılık katsayısı 0.79 olarak hesaplanmıştır (Kuzgun ve Bacanlı, 2005).

3.4. Verilerin İstatistiksel Analizi

Elde edilen veriler SPSS for Windows 22.0 (Statistical Package for Social Science for Windows) paket programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin kişisel özelliklerinin frekans tablosuna yer verilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel değerlendirmesinde, Sürekli Öfke alt Ölçeği, Öfke Dışta Alt Ölçeği, Öfke Kontrolü Alt Ölçeği, Demokratik Tutum Alt Ölçeği ile Otoriter Tutum Alt Ölçeği normal dağılıma uygun olmadığı için nonparametrik testler kullanılarak demografik sorular ile ölçekler arasındaki ilişkiye bakıldı. Öfke İçte Alt Ölçeği ile Koruyucu-İstekçi Tutum Alt Ölçeği normal dağılıma uygun olduğu için parametrik testler kullanılarak demografik sorular ile ölçekler arasındaki ilişkiye bakıldı. İki gruplu değişkenlerde Bağımsız Örneklem T testi ile Mann Whitney U testi ikiden fazla gruplu değişkenlerde Anova testi ile Kruskal Wallis testi uygulandı. Ölçekler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını görmek içinde korelasyon analizi uygulandı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma doğrultusunda örneklem grubundan toplanan verilerin çözümlenmesiyle elde edilen sonuçların tabloları, yorumları ile birlikte sunulmuştur. Örneklem grubuna uygulanan “Kişisel Bilgi Formu” ile elde edilen veriler grubun genel özellikleri frekans ve yüzde dağılımları şeklinde tablolaştırılmıştır.

Tablo 4.1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı

Bu araştırmada, araştırmacının Kişisel Bilgi Formundaki soru sıralamasına göre, frekans ve yüzde (%) dağılımları aşağıdaki gibidir.

		<i>F</i>	<i>%</i>
Cinsiyet	Kız	75	50.0
	Erkek	75	50.0
Yaş	14 yaşında	38	25.3
	15 yaşında	38	25.3
	16 yaşında	38	25.3
	17 yaşında	36	24.1

Araştırma dahilinde kişisel bilgi formunu ve anket sorularını yanıtlayan 150 bireyin 75'ini (%50.0) kızlar ve 75'ini (%50.0) erkekler oluşturmaktadır.

Bireylerin 38'i (%25.3) 14 yaşında, 38'i (%25.3) 15 yaşında, 38'i (%25.3) 16 yaşında ve 36'sı (%24.1) 17 yaşındadır.

Tablo.4.2. Bireylerin Sürekli Öfke Öfke Tarzı Ölçeğinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı

Ölçek	Ort. ve SD	Minimum	Maksimum
Sürekli öfke ölçeği	24.72 ± 7.02	12.00	40.00
Öfke içte ölçeği	17.50 ± 4.30	8.00	29.00
Öfke dışta ölçeği	18.17 ± 5.48	9.00	32.00
Öfke kontrolü	20.33 ± 5.66	8.00	32.00

Bireylerin sürekli öfke ölçeğinin ortalaması (24.72 ± 7.02), öfke içte ölçeğinin ortalaması (17.50 ± 4.30), öfke dışta ölçeğinin ortalaması (18.17 ± 5.48) ve öfke kontrolü ölçeğinin ortalaması (20.33 ± 5.66) olduğu saptanmıştır.

Tablo.4.3. Bireylerin Ana Baba Tutum Envanterinin Alt Ölçeklerinden Aldıkları Puan Ortalamalarının Gruba Göre Dağılımı

Ölçek	Ort. ve SD	Minimum	Maksimum
Demokratik tutum ölçeği	42.06± 7.73	26.00	75.00
Koruyucu-istekçi tutum ölçeği	47.21 ± 8.47	28.00	75.00
Otoriter tutum ölçeği	25.46 ± 5.71	14.00	50.00

Bireylerin demokratik tutum ölçeğinin ortalaması (42.06± 7.73), koruyucu-istekçi tutum ölçeğinin ortalaması (47.21 ± 8.47) ve otoriter tutum ölçeğinin ortalaması (25.46 ± 5.71) olduğu saptanmıştır. **Bireylerin ana baba tutum envanterinin alt ölçeklerinden aldıkları ortalama değerlere göre ana babalarından algıladıkları tutumun daha çok koruyucu-istekçi tutum olduğu görülmüştür.**

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde ilk olarak “Bireylerin cinsiyeti ile bireylerin sürekli öfke öfke tarzı envanterinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.4. Bireylerin Cinsiyeti İle Sürekli Öfke Öfke Tarzı Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Bağımsız Örneklem T” Testi ve “Mann Whitney U” İle Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Öfke içte alt ölçeği	Kız	75	18.42	4.24	2.69	0.008*
	Erkek	75	16.57	4.19		
	Cinsiyet	N	$\bar{X} \pm SS$	S. Ort.	U	p
Sürekli öfke alt ölçeği	Kız	75	24.88±7.25	75.88	2784.00	0.915
	Erkek	75	24.57±6.83	75.12		
Öfke dışta alt ölçeği	Kız	75	18.96±5.87	80.57	2432.00	0.152
	Erkek	75	17.38±4.98	70.43		
Öfke kontrolü alt ölçeği	Kız	75	20.09±5.57	74.13	2709.50	0.698
	Erkek	75	20.57±5.78	76.87		

*p<0.05

Tablo 4.4’de görüldüğü gibi bireylerin cinsiyetleri arasında öfke içte alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır (p<0.05). **Buna göre öfke içte alt ölçeği cinsiyet değişkenine göre farklılık yaratmaktadır. Öfke içte alt ölçeği puanları açısından kızların lehine anlamlı bir fark vardır [t=2.69 , p=0.008]. Kızların erkeklere oranla öfkelerini daha çok içlerinde bastırdıkları saptanmıştır.**

Bireylerin cinsiyetleri arasında sürekli öfke alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır. ($p>0.05$). Buna göre sürekli öfke alt ölçeği cinsiyet değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Sürekli öfke alt ölçeği puanları açısından bireylerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [$U=2784.00$, $p=0.915$].

Bireylerin cinsiyetleri arasında öfke dışta alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Buna göre öfke dışta alt ölçeği cinsiyet değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Öfke dışta alt ölçeği puanları açısından bireylerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [$U=2432.00$, $p=0.152$].

Bireylerin cinsiyetleri arasında öfke kontrolü alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Buna göre öfke kontrolü alt ölçeği cinsiyet değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Öfke kontrolü alt ölçeği puanları açısından bireylerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [$U=2709.50$, $p=0.698$].

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde ikinci olarak “Bireylerin cinsiyeti ile bireylerin ana baba tutum envanterinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.5. Bireylerin Cinsiyeti İle Ana Baba Tutum Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Bağımsız Örneklem T” Testi ve “Mann Whitney U” İle Karşılaştırılması

	Cinsiyet	N	X	SS	t	p
Koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği	Kız	75	46.12	9.38	-1.58	0.115
	Erkek	75	48.30	7.36		
	Cinsiyet	N	$\bar{X} \pm SS$	S. Ort.	U	p
Demokratik tutum alt ölçeği	Kız	75	40.94±8.22	66.79	2159.50	0.014*
	Erkek	75	43.17±7.08	84.21		
Otoriter tutum alt ölçeği	Kız	75	24.72±6.02	67.80	2235.00	0.030*
	Erkek	75	26.20±5.32	83.20		

*p<0.05

Tablo 4.5’de görüldüğü gibi bireylerin cinsiyetleri arasında ana babadan algılan koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır (p>0.05). Buna göre ana babadan algılan koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği cinsiyet değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Ana babadan algılan koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği puanları açısından bireylerin cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark yoktur [t=-1.58, p=0.115].

Bireylerin cinsiyetleri arasında ana babadan algılan demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). **Buna göre ana babadan algılan demokratik tutum alt leği cinsiyet değişkenine göre farklılık yaratmaktadır. Ana babadan algılan demokratik tutum alt leği puanları açısından erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır [$U=2159.50$, $p=0.014$]. Erkeklerin kızlara oranla ana babalarından algıladıkları demokratik tutumun daha yüksek olduğu saptanmıştır.**

Bireylerin cinsiyetleri arasında ana babadan algılan otoriter tutum alt leği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). **Buna göre ana babadan algılan otoriter tutum alt leği cinsiyet değişkenine göre farklılık yaratmaktadır. Ana babadan algılan otoriter tutum alt leği puanları açısından erkeklerin lehine anlamlı bir fark vardır [$U=2235.00$, $p=0.030$]. Erkeklerin kızlara oranla ana babalarından algıladıkları otoriter tutumun daha yüksek olduğu saptanmıştır.**

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde üçüncü olarak “Bireylerin yaşları ile bireylerin sürekli öfke öfke tarzı envanterinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.6. Bireylerin Yaşları İle Sürekli Öfke Öfke Tarzı Envanterinin Alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Anova” Testi ve “Kruskal Wallis” Testi İle Karşılaştırılması

	Yaş	N	X	SS	F	p
Öfke içte alt ölçeği	14 yaşında	38	17.60	4.54	2.47	0.064
	15 yaşında	38	16.28	4.10		
	16 yaşında	38	18.89	4.29		
	17 yaşında	36	17.19	3.98		
	Yaş	N	$\bar{X} \pm SS$	S. Ort.	KW	p
Sürekli öfke alt ölçeği	14 yaşında	38	26.21±7.92	83.50	3.76	0.289
	15 yaşında	38	23.36±6.72	66.09		
	16 yaşında	38	24.00±6.17	72.22		
	17 yaşında	36	25.36±7.08	80.44		
Öfke dışta alt ölçeği	14 yaşında	38	18.39±6.83	73.91	.298	0.960
	15 yaşında	38	18.00±5.07	74.75		
	16 yaşında	38	17.86±5.04	74.63		
	17 yaşında	36	18.44±4.92	78.89		
Öfke kontrolü alt ölçeği	14 yaşında	38	20.10±6.58	76.20	3.10	0.375
	15 yaşında	38	19.42±4.57	69.18		
	16 yaşında	38	21.76±5.67	85.26		
	17 yaşında	36	20.02±5.59	71.13		

Tablo 4.6’da görüldüğü gibi bireylerin yaşları arasında öfke içte alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Buna göre öfke içte alt ölçeği yaş değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Öfke içte alt ölçeği puanları açısından bireylerin yaşları arasında anlamlı bir fark yoktur [$F=2.47$, $p=0.064$].

Bireylerin yaşları arasında kendine sürekli öfke alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır. ($p>0.05$).

Buna göre sürekli öfke alt ölçeği yaş değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Sürekli öfke alt ölçeği puanları açısından bireylerin yaşları arasında anlamlı bir fark yoktur [$KW=3.76$, $p=0.289$].

Bireylerin yaşları arasında öfke dışta alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır. ($p>0.05$). Buna göre öfke dışta alt ölçeği yaş değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Öfke dışta alt ölçeği puanları açısından bireylerin yaşları arasında anlamlı bir fark yoktur [$KW=.298$, $p=0.960$].

Bireylerin yaşları arasında öfke kontrolü alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Buna göre öfke kontrolü alt ölçeği yaş değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Öfke kontrolü alt ölçeği puanları açısından bireylerin yaşları arasında anlamlı bir fark yoktur [$KW=3.10$, $p=0.375$].

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde dördüncü olarak “Bireylerin yaşları ile bireylerin ana baba tutum envanterinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

Tablo 4.7. Bireylerin Yaşları İle Ana Baba Tutum Envanterinin alt Ölçeklerinin Puanları Açısından “Anova” Testi ve “Kruskal Wallis” Testi İle Karşılaştırılması

	Yaş	N	X	SS	F	p
Koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği	14 yaşında	38	49.10	6.15	1.46	0.226
	15 yaşında	38	45.34	8.20		
	16 yaşında	38	46.44	8.22		
	17 yaşında	36	48.00	10.69		
	Yaş	N	$\bar{X} \pm SS$	S. Ort.	KW	p
Demokratik tutum alt ölçeği	14 yaşında	38	44.71±7.66	91.84	7.25	0.064
	15 yaşında	38	40.39±6.48	69.51		
	16 yaşında	38	40.86±6.05	69.55		
	17 yaşında	36	42.27±9.84	70.85		
Otoriter tutum alt ölçeği	14 yaşında	38	26.47±5.53	84.14	2.80	0.422
	15 yaşında	38	24.68±4.50	72.53		
	16 yaşında	38	24.47±5.38	68.25		
	17 yaşında	36	26.25±7.14	77.17		

Tablo 4.7’de görüldüğü gibi bireylerin yaşları arasında ana babadan algılan koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Buna ana babadan algılan koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği yaş değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Ana babadan algılan koruyucu-istekçi tutum alt ölçeği puanları açısından bireylerin yaşları arasında anlamlı bir fark yoktur [$F=1.46$, $p=0.226$].

Bireylerin yaşları arasında ana babadan algılan demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Buna göre ana babadan algılan demokratik tutum alt ölçeği yaş değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Ana babadan algılan demokratik tutum alt ölçeği puanları açısından bireylerin yaşları arasında anlamlı bir fark yoktur [$KW=7.25$, $p=0.064$].

Bireylerin yaşları arasında ana babadan algılan otoriter tutum alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0.05$). Buna göre ana babadan algılan otoriter tutum alt ölçeği yaş değişkenine göre farklılık yaratmamaktadır. Ana babadan algılan otoriter tutum alt ölçeği puanları açısından bireylerin yaşları arasında anlamlı bir fark yoktur [$KW=2.80$, $p=0.422$].

Bu araştırmanın genel amacı çerçevesinde beşinci olarak “bireylerin ana baba tutum envanterinin alt ölçekleri ile sürekli öfke öfke tarzı envanterinin alt ölçeklerinin puanları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmaktadır.

TABLO.4.8. Bireylerin Ana Baba Tutum Envanterinin Alt Ölçekleri İle Sürekli Öfke Öfke Tarzı Envanterinin Alt Ölçekleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Koruyucu- istekçi tutum alt ölçeği	Demokratik tutum alt ölçeği	Otoriter tutum alt ölçeği
Öfke içte alt ölçeği	r	-.106	.060	.080
	p	0.198	0.467	0.331
Sürekli öfke alt ölçeği	r	.025	-.222	.165
	p	0.760	0.006*	0.044*
Öfke dışta alt ölçeği	r	.006	-.177	.107
	p	0.942	0.030*	0.193
Öfke kontrolü alt ölçeği	r	.079	.078	-.050
	p	0.335	0.343	0.546

* $p<0.05$

Bireylerin ana babalarından algıladıkları koruyucu-istekçi tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke içte ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r=-.106$, $p>0.05$).

Bireylerin ana babalarından algıladıkları koruyucu-istekçi tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin sürekli öfke ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r=.025$, $p>0.05$).

Bireylerin ana babalarından algıladıkları koruyucu-istekçi tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke dışta ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r=.006$, $p>0.05$).

Bireylerin ana babalarından algıladıkları koruyucu-istekçi tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke kontrolü ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r=.079$, $p>0.05$).

Bireylerin ana babalarından algıladıkları demokratik tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke içte ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r=.060$, $p>0.05$).

Bireylerin ana babalarından algıladıkları demokratik tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke kontrolü ölçeğinden aldığı puanlar arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.222$, $p<0.05$). **Bireylerin ana babalarından algıladıkları demokratik tutum arttıkça sürekli öfke düzeylerinde azalma olduğu saptanmıştır.**

Bireylerin ana babalarından algıladıkları demokratik tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke dışta ölçeğinden aldığı puanlar arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=-.177$, $p<0.05$). **Bireylerin ana babalarından algıladıkları demokratik tutum arttıkça öfkeyi dışarı yansıtma düzeylerinde azalma olduğu saptanmıştır.**

Bireylerin ana babalarından algıladıkları demokratik tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke kontrolü ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r=.078$, $p>0.05$).

Bireylerin ana babalarından algıladıkları otoriter tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke içte ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r=.080$, $p>0.05$).

Bireylerin ana babalarından algıladıkları otoriter tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke kontrolü ölçeğinden aldığı puanlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r=.165$, $p<0.05$). **Bireylerin ana babalarından algıladıkları otoriter tutum arttıkça sürekli öfke düzeylerinde artma olduğu saptanmıştır.**

Bireylerin ana babalarından algıladıkları otoriter tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke dışta ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r=.107$, $p>0.05$).

Bireylerin ana babalarından algıladıkları otoriter tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke kontrolü ölçeğinden aldığı puanlar arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r= -.050$, $p>0.05$).

SONUÇ

Bireylerin cinsiyetleri arasında öfke içte alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Kızların erkeklere oranla öfkelerini daha çok içlerinde bastırdıkları saptanmıştır.

Bireylerin cinsiyetleri arasında anne babadan algılan demokratik tutum alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Erkeklerin kızlara oranla anne-babalarından algıladıkları demokratik tutumun daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bireylerin cinsiyetleri arasında anne babadan algılan otoriter tutum alt ölçeği puanı açısından anlamlı fark bulunmaktadır ($p<0.05$). Erkeklerin kızlara oranla anne-babalarından algıladıkları otoriter tutumun daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Bireylerin anne babalarından algıladıkları demokratik tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke kontrolü ölçeğinden aldığı puanlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0.222$, $p<0.05$). Bireylerin anne babalarından algıladıkları demokratik tutum arttıkça sürekli öfke düzeylerinde azalma olduğu saptanmıştır.

Bireylerin anne babalarından algıladıkları demokratik tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke dışta ölçeğinden aldığı puanlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=-0.177$, $p<0.05$). Bireylerin anne babalarından algıladıkları demokratik tutum arttıkça öfkeyi dışarı yansıtma düzeylerinde azalma olduğu saptanmıştır.

Bireylerin anne babalarından algıladıkları otoriter tutum ölçeğinden aldığı puanlar ile bireylerin öfke kontrolü ölçeğinden aldığı puanlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0.165$, $p<0.05$). Bireylerin anne babalarından algıladıkları otoriter tutum arttıkça sürekli öfke düzeylerinde artma olduğu saptanmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ana baba tutumunun ergenlerin öfke ve öfke ifade tarzları ilişkisiyle ilgili sonuçlar, bulgular ışığında tartışılmıştır. Araştırma bulguları çerçevesinde önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tartışma

Bu araştırma, 14-17 yaş arası ergenlerin yetiştirilme tutumlarına göre öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bulgular literatür ışığında tartışılmıştır. Konumuzu oluşturan kavramlardan yola çıkarak öncelikle aile kavramını açıklamanın daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Aile, toplumu oluşturan en küçük sosyal birim olduğundan, ailelerin izlediği yol ve yöntem sağlıklı bir toplum için de büyük önem taşıyor. Ailenin uyguladığı ebeveyn tutumları ve davranışları ailenin bağlı bulunduğu toplumsal kültürün değerlerine ve normlarına göre şekillenmektedir. Buna göre her ailenin eğitim ortamı ve yaşadığı kültürü çocuklarına yansıtma biçimleri de farklılaşmaktadır. Aile yaşamı, çocuğun her yönden olgunlaşması ve kişiliğini tamamlaması açısından oldukça önemli bir yere sahiptir (Erözkan, 2000).

Çalışmamızda örneklem grubumuz içinde bulunan ergenlerin anne baba tutumları algısının koruyucu-istekçi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın sonuçları Ünüvar (2007)'in yaptığı çalışmayla benzerlik göstermektedir. Ünüvar (2007) , okul türlerine göre anne baba tutumlarını değerlendirmiş ve Endüstri Meslek Lisesi'nde okuyanların koruyucu anne baba tutumlarını daha çok algıladıklarını tespit etmiştir.

Koruyucu- istekçi anne baba tutumunda, ebeveynler çocuklarını çok fazla kontrol altına almaya çalışır ve denetler. Çocuğa düşen sorumlukları dahi anne baba yerine getirdiği için çocukların deneyimleyerek öğrenmelerine engel olunur. Bu durum da onların bağımsız olmalarını ve kendilerine güvenmelerini engeller (Navaro, 1989). Böylelikle düşük özsaygılı, dıştan denetimli bireyler yetişmiş olur (Dökmen, 1996; Kulaksızoğlu, 1998). Ebeveynlerin ortaya koyduğu tutarlı ve destekleyici davranışlar, çocuklarıyla aralarında doğabilecek iletişim problemlerini çözecektir ve çocukların başkalarıyla olan ilişkilerini sağlıklı bir şekilde yürütüp, yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde kendilerinin kullanacağı davranışları öğrenmelerine yardımcı olacaktır (Bailey, 2005)

Başar (1999), aşırı koruyucu bir tutumla yetiştirilen çocukların, yetişkinliğe geçişte problem yaşadıklarını belirtmektedir. Koruyucu tutumla yetişen çocuklar yeteri kadar girişimci olamaz ve bağımsız davranamazlar. Yeteneklerini açığa çıkarıp kendilerini gerçekleştiremezler (Başar, 1999). Anne-babanın çocuğa gerektiğinden fazla müdahale etmesi ve çocuklar konusunda aşırı titiz davranmaları, çocukta diğer kimselere aşırı bağımlılık, güvensizlik ve hayal kırıklıklarına, zaman zaman toplumdışı ve isyankâr davranışlara neden olabilir. Çocukluk yıllarında yerleşmeye başlayan bu özellikler, bireylerin gelecekte de bağımlı bir kişi olmasına yol açar (Yavuzer, 1991)

Ailede düzenin kurulmasını engelleyen çocuğa yönelik aşırı korumacı ve aşırı hassas tutumlar ya da ayırıcı, çocuklarından daima itaatkarlık bekleyen tutumlar veya gerektiğinde çocuklarına sorumluluk verilmeyen tutumların benimsendiği ailelerde çocuklar sosyal uyumu zor kuran, bencil, çekingen, özgüveni ve benlik saygısı düşük olan şiddete dönük davranışlar sergileyen çocuklar olmaktadır (Altuğ, 1995).

Araştırmamızda ergenlerin, demokratik anne-baba tutumu alt ölçeğinin cinsiyete göre farklılaştığı sonucuna varılmıştır. Buna göre erkeklerin kızlara oranla anne-babalarından algıladıkları demokratik tutumun daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu sonuç, Ünüvar (2007)'in çalışmasıyla ters düşmektedir. Ünüvar (2007), lise öğrencilerine cinsiyet değişkeninin anne-baba tutumları ile olan ilişkisini araştırmayı hedeflediği çalışmada cinsiyet ile anne-baba tutumları arasında bir farklılaşmanın olmadığını belirtirken, Yıldırım (2004)'in hem annelerin hem babaların kızlara göre erkek çocuklarına daha koruyucu, daha şefkatli, daha anlayışlı ve erkeklerin disiplinine kızlardan daha fazla önem verdikleri şeklindeki bulgusu ile örtüşmektedir.

Gönen (2014), yaptığı çalışmada öğrencilerin cinsiyeti ile anne baba tutumu arasındaki ilişkiyi incelendiğinde anne babaların kızlara daha demokratik bir tutumla yaklaştıkları, erkeklere ise daha otoriter bir tutumla yaklaştıklarını saptamıştır. Bu araştırma sonuçları bakımından çalışmamız ile farklı bir durum içermektedir.

Bu konuda yapılan diğer bir çalışmada ebeveynlerin, çocukların davranışlarına, cinsiyete göre farklı seviyelerde övgü ve eleştiri içeren yorumlarda buldukları belirtilmiştir (Xing ve diğerleri, 2011).

Aynı zamanda Deniz ve Gövenç (1996)'in 200 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları araştırmada ergenlerin aile algısını, benlik algısını, eğitim türü ve cinsiyet değişkenleri açısından inceledikleri çalışma sonuçları ile de paralellik göstermektedir. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla ailelerin tutumlarını daha olumlu anlamlandırdıkları, çatışmalarını daha sağlıklı bir şekilde, stressiz çözümlendiği fikrinde oldukları görülmüştür.

Hazzard, Christensen ve Margolin (1983), çocukların ana baba davranışlarını algılamaları ile ilgili yaptıkları çalışmada, , çalışma yaşları 5 ile 13 arasında olan 32 kız, 43 erkek olmak üzere toplam 75 çocuk ve onların ebeveynleri örnek grup olarak seçilmiştir. Çocukların yaşı etkili bir faktör olarak görülmemiştir. Fakat çocukların ve anne babalarının cinsiyeti etkili faktör olarak bulunmuştur. Erkek çocuklar özellikle babalar olmak üzere ebeveynler hakkında kız çocuklara göre daha fazla olumlu algılama belirtmektedirler. Bizim çalışmamızda da yaşın anne-baba tutumu ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı tespit edilmiş, benzer şekilde erkeklerin demokratik tutum olan olumlu tutumu daha çok algıladıkları ortaya çıkmıştır.

Araştırmamızda, ergenlerin yaşı ile algıladıkları anne baba tutumları ile ilişkisini incelediğimizde yaş ile anne baba tutumları (koruyucu, otoriter, demokratik) arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$). Bu bulgu, Aslan (2005)'in, "Ergenlerde Ana- Baba Tutumu, Sınav Kaygısı, Ders Çalışma Becerilerinin Lise Giriş Sınavını Yordama Düzeyleri" adlı çalışması ile benzerlik göstermektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşlarına göre uygulanan sürekli öfke-öfke tarzı ölçeği arasında cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Öfke içte alt ölçeğinin ise kızlar lehine anlamlı bir sonuç yarattığı saptanmıştır.

Başka bir çalışmada, öğrencilerin cinsiyetleri ile sürekli öfke ile alt ölçekleri (öfke toplam, sürekli öfke, öfke içte, öfke dışı ve öfke kontrol puan ortalaması) arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$)(Karataş, 2008). Bu sonuç cinsiyet ile uygulanan öfke-öfke tarzı ölçeği arasındaki ilişki olduğu hipotezimizle benzerlikler ve farklılıklar içermektedir.

Yaptığımız araştırmamızda cinsiyet ile öfke ortalamalar arasında farklılık olmadığı rapor edilmiştir. Literatüre baktığımızda öğrencilerin öfke düzeyleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunamamışlardır (Baygöl, 1997; Balkaya ve Şahin, 2003). Öğrencilerin cinsiyetlerine göre öfke ile anlamlı fark bulunamamıştır.

Bu bulgular çalışmamızdaki öfke puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulgusunu destekler niteliktedir. Sürekli Öfke puanı açısından karşılaştırıldığında kız ve erkek öğrenciler arasında, istatistiki açıdan farklılık olduğu belirlenmiştir. Kızların sürekli öfke puanlarının (24.18 ± 4.6), erkek öğrencilerinkinden (22.56 ± 5.5) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde kız öğrencilerin içe yönelik öfke ($t=8.07$; $sd=78$; $p<0.05$) ve öfke ifadesi ($t=2.02$; $sd=78$; $p<0.05$) puanlarının, erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür

Literatürde, öfke ifadesinin cinsiyete göre davranışa farklı şekilde yansıdığını gösteren çalışmalar olduğu görülmektedir. Thomas (1989) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada kadınların öfkeyle ilişkili fiziksel belirtileri daha fazla sergilediklerini belirtmiştir. İlgili yazın incelendiğinde kızların öfkelerini dışa aktarmamakla beraber, sıklıkla öfke yaşadıkları görülmektedir. Bu durum kızların içinde buldukları toplumun ve toplum kültürünün kızlara yüklediği dingin, hanım hanımcık olma rolüyle açıklanabilir. Erkeklerin öfkeyi hissedip ve ifade etme stilleri ise daha çok bağırma, çevreye zarar verme, kavga etme gibi davranışlar ile ortaya çıkabilmekte ve çoğunlukla bu dışa vurulmakta ve öfke biçimleri pekiştirilmektedir (Soysal ve diğerleri, 2009).

Çalışmamızda öğrencilerin öfke kontrolü alt testinden aldıkları puan ortalamaları $X=20,33$ olarak bulunmuştur. Bu ortalamaya göre öğrencilerin öfke tarzı ölçeğinden aldıkları puanın yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Özkamalı ve Buğa (2010) ‘nın ergenler üzerinde yaptığı çalışmada öfke kontrolü alt ölçeği puanını $X=21,91$ olarak bulmuşlardır. Bu sonuç hipotez bulgumuzu destekler niteliktedir. Öfke kontrol becerisi yaşam doyumu, mutluluk, psikolojik iyi olma hali, ve sosyal uyum üzerinde etkili olduğundan, öfke kontrol becerisinin kişilerin sahip olması gereken önemli becerilerden biri olduğu tartışmasıdır.

Başka bir araştırmada, kronik hastalığı olan ergenlerde bir araştırma yürütülmüş ve sürekli öfke-öfke alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamaları rapor edilmiştir. Ergenlerin öfke kontrol puanlarının yüksek, öfke içte puanlarının ise düşük olduğu belirtilmiştir. Araştırmada 16-18 yaş grubundaki ergenlerin diğer yaş gruplarına göre sürekli öfke ve öfke dışta puanlarının yüksek olduğu tespit edilmişken, öfke kontrol puanlarının düşük olduğu ortaya koyulmuştur (Taşçı, Liman, Bilge, 2012). Bu bulgular, bizim hipotezimizle farklılık göstermektedir. Uygulanan sürekli öfke-öfke tarzı ölçeği ile anne-baba yetiştirme tutumu arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bunun yanında demokratik alt ölçek ile sürekli öfke tarzı ölçeği arasında ise anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Buna göre demokratik tutum arttıkça sürekli öfkenin azaldığı bulgusuna rastlanmıştır.

İlgili yazında öfke-öfke tarzı ile anne-baba tutumu arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalar kısıtlı olmakla beraber sonuçları açısından hem örtüşen hem de farklılıklar içeren çalışmalar mevcuttur.

Albayrak ve Kutlu (2009), 16-18 yaş arası ergenlerin sürekli öfke ve öfkeyi ifade ediş tarzlarını ve ergenin kişisel ve ailevi özellikleri ile öfke ifade tarzı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla planladıkları çalışmada öğrencilerin aile içinde karar verme hakkı olması karşılaştırılmış olup öfke içe bastırma ile arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Ailevi konularda alınacak kararlarda konuşma hakkı olmayan öğrencilerin öfkeyi içe bastırma düzeyi diğer öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Bu bulgu bize göstermektedir ki aile içinde çocuklara yeteri kadar söz hakkı tanımazsak onlara gerekli konuşma ortamını sağlamazsak, çocukların öfkeyi yıkıcı bir şekilde içlerine yönlendireceğidir. Benzer şekilde aynı araştırmada, aile tutumlarını dominant, baskı kurucu olarak tanımlayan ergenlerin ise öfkeyi daha çok çevreye yani dış ortamlara yansıttığı sonucu görülmektedir. Ailesinin tutumunu hoşgörülü olarak nitelendiren öğrencilerin ise öfke içe vurum seviyesi diğer öğrencilere göre düşük çıkmıştır.

Bu sonuç araştırmamızda ortaya çıkan otoriter tutum arttıkça öfkenin arttığı bulgu ile rtüşmektir. Buna göre otoriter aileler çocuklarına çok fazla söz hakkı tanımadan, kendi istediklerini çocuklarına kabul ettirip, arkadaş seçimlere bile saygı duymadıkları için bu öğrencilerin öfke düzeylerinin arttığı ortaya çıkmıştır.

Öztürk (1990), suçlama ve saldırganlık davranışlarının otoriter ailelerin çocuklarında demokratik ailelerdeki çocuklardan daha fazla görüldüğünü belirtmiştir.

Otoriter ailelerde yetişen ocuk dengesiz, saldırgan, sosyal uyumu düşük ya da pasif, dikkatli, nazik, yanlış yapmaktan korkan, kırılđan bir kişilik geliştirir. Bunun yanı sıra otoriter tutumun çocukta kurduğu başarı baskısı da çocukları örseleyen diğer bir boyut olarak karşımıza çıkar. Sonuçta da; çocuklarda görülen kekemelik, tik, enürezis gibi ruhsal sıkıntılar ortaya çıkar. Anne ve baba rolünü tam olarak stlenemeyen ailelerde; çocuklar empati duygusundan yoksun, öfkeli, hassas ve düşmanca duygular geliştirebilir (Yavuzer, 1998).

Otoriter davranışların hakim olduğu evlerde çocuklarda hırçınlık, kavgaya yatkın olma, problemlerini konuşarak ozememe, iletişime kapalı olma gibi davranışlar görülmüştür (kizoğlu, 1983)

Darling ve Mounts 1994 yılında 14-18 yaş arası ergenlerle yaptıkları bir araştırmada, demokratik ortamda yetişen çocukları bilişsel, sosyal ve duygusal olarak daha yeterli olduklarını, otoriter ortamda yetişmiş çocukların ise suça eğilimlerini ve bastırılmış streslerinin yoğun olduğunu belirtmiştir (Akt.Kılıç, 2007).

Öztürk (1990), yaptığı bir araştırmada, demokratik tutumun öğrencileri desteklediği onların benlik saygısını olumlu etkilediği, empati duygularını arttırdığı, daha rahat karar vermelerini desteklediği sonucunu bulmuştur. Sözü geçen araştırmada, aynı zamanda demokratik ortamda yetişen çocukların saldırganlık ve kendini suçlama davranışlarının da daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Boldwin (1995) otoriter anne-baba yaklaşımına sahip aileler ile demokratik anne-baba yaklaşımında bulunan ailelerin çocuklarını incelemiştir. Sonuç olarak demokratik ailelerde yetişen çocukların olumlu özellikleri desteklenirken, otoriterliğin ise olumsuz kişilik özelliklerini ortaya çıkardığını ortaya koymuştur (Akt. Erdoğan ve Uçukoğlu, 2011).

Sonuç olarak anne-baba tutumlarının çocukların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimleri için ne kadar önemli bir etkiye sahip olduğu net bir şekilde ifade edilmiştir. Literatür incelendiğinde araştırmaların ortak sonucu, baskıcı, otoriter tutumun; kişilerin kendini ispatlamalarına ve kendilerini gerçekleştirmelerine engel olduğu, özgüvenlerini zedelediği, endişeli bağlanmaya yol açtığı, intihar da dahil pek çok sapkın davranışa sebep olduğu, umutsuzluk, depresif duygulanım ve düşük benlik algısına yol açtığı, sigaraya yönelme davranışını arttırdığı, sosyal kaygı düzeyini yükselttiği ve özellikle erkek çocuklarının saldırganlık düzeyini arttırdığı görülmektedir (Çeçen, 2008 ; Keskin ve diğerleri, 2008; Özen ve diğerleri, 2007).

5.2 Öneriler

Araştırma bulguları çerçevesinde şu önerilerde bulunulabilir.

Araştırmada demografik formdaki değişkenler genişletilerek anne-baba tutumlarına ve öfke düzeylerine etki eden farklı etmenler de araştırılabilir. Bu çalışmaya diğer aile bireyleri de dahil edilerek yapılabilir.

Okullarda ve üniversitelerde yürütülen rehberlik çalışmaları ergenlerin ailelerini de kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Ailelere demokratik, otoriter, koruyucu aile tutumları ile yetişen ergen davranışlarının farkı anlatılmalı ve demokratik aile tutumunun ergenin kendine güven kazanması ve kendini olduğu gibi kabul etmesindeki etkisi vurgulanmalıdır. Kendine saygı duyması istenen bir gencin kendini kabul edebilmesi bunun içinde öncelikle ailenin çocuğu kabul edip onaylaması gerektiği vurgulanmalıdır.

Ailenin kontrolü ve disiplin anlayışı elbette olmalıdır. Fakat genç ne tamamen boş bırakılmalı ne de disiplinin dozu artırılmalıdır. Çünkü insan hangi yaşta olursa olsun Rogers'ın dediği gibi koşulsuz sevgiye ihtiyaç duyar. Ergenin bu ihtiyacının dozu hepimizden daha yüksektir ve ana-babası tarafından olduğu gibi sevilip sayılmayı bekler, bu onun kendine saygısı, olumlu benlik bilincini güçlendirir. Bu durum ailelerin eğitim düzeyi ne olursa olsun okul ve rehberlik tarafından vurgulanmalıdır.

Ergen ailelerine yardımcı olmak amacıyla konunun uzmanlarından oluşan danışma kurulları oluşturulmalıdır. Oluşturulan danışma kurulları, çeşitli kurs, seminer ve toplantılar düzenleyerek ayrıca broşür ve kitapçıklar hazırlayarak anne ve babaların ihtiyaç duydukları konuda bilgilenmeleri sağlanabilir.

Yapılan bu çalışma üst ve alt sosyo-ekonomik düzeyde ve değişik sınıf düzeylerindeki ergenlerin aile ilişkilerini algılamalarında farklılığın olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla yapılabilir.

Araştırmanın evreni genişletilerek kırsal bölgelerde ve kentlerde yaşayan ergenlerin aile ilişkilerini algılamaları hakkında karşılaştırmalar yapılabilir.

Öfke konusunda grup ya da bireysel terapiler düzenlenebilir.

Ergenlik dönemi gençlere ailelere ve öğretmenlere iyi bir şekilde anlatılıp ergenin öfke kontrolü konusunda neler yapılabileceğine dair, çevredeki yetişkinlerin nasıl önlem alacağına dair eğitimler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- AKSARAY, S. (1992). Adölesanların Benlik İmajlarını Etkileyen Etmenlerden Anne Baba Tutum Algısı. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, 132, Adana.
- ALBAYRAK, B., KUTLU Y. (2009). Ergenlerde Öfke İfade Tarzı ve İlişkili Faktörler. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2, 3.
- ALTUĞ, FB. (1995). Gençlerde Anne Baba Tutumunun İrdeleyici Düşünme ve Özgür Değer Duygusunun Gelişmesine Etkileri. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Konya.
- ANDREW, M., AİNLEY, M., FRYDENBERG, EA. (2004). Adolescent Engagement with Problem Solving Tasks: The Role of Coping Style. Self-Efficacy and Emotions, Paper Presented at the AARE International Conference.
- ARSLAN, AS. (2005). Ergenlerde Ana- Baba Tutumu, Sınav Kaygısı, Ders Çalışma Becerilerinin, Lise Giriş Sınavını Yordama Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi.
- BAHÇİVAN-SAYDAM, R., GENÇÖZ, T. (2005). Aile İlişkileri, Ebeveyn Çocuk Yetiştirme Tutumu ve Kendilik Değerinin Gençler Tarafından Belirtilen Davranış Problemleri ile Olan İlişkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 20(55), 61–74.
- BAİLEY, BA. (2005). Sevmek Kolay Eğitmek Zor, (Çeviri: S. Tanrıku). Özgür Yayınları, İstanbul.
- BALKAYA, F. (2001). Çok Boyutlu Öfke Envanterinin Geliştirilmesi ve Bazı Semptom, Gruplarındaki Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Yazıları, 4 (7), 21-45.

- BALKAYA, F., ŞAHİN, NH. (2003). Çok Boyutlu Öfke Ölçeği. Türk Psikiyatri Dergisi, (3), 192-202.
- BANDURA, A. (1977). Social Learning Theory: Prentice-Hall, New Jersey.
- BAŞAR, H. (1999). Sınıf Yönetimi. Önder Yayınevi, 4. Baskı
- BAUMRİND, D. (1991). The Influence Of Parenting Style On Adolescent Competence And Substance Abuse. Journal Of Early Adolescence, 11, 56–94.
- BAYGÖL, E. (1997). Ergenin Öfke Tepkilerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- BEDELL, JR., LENNOX, SS. (1997). *Handbook For Communication And Problem Solving Skills Training- a Cognitive – Behavioral Approach*. John Wiley Sons Inc. New York.
- BİLGE, F. (1997). Eğitim Bilimleri Öğrencilerinin Sürekli Kızgınlık Düzeyleri ve Kızgınlıklarını İfade Biçimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 13, 75-80.
- CERTEL, Z., BAHADIR, Z. (2012). Takım Sporu Yapan Sporcularda Benlik Saygısı ve Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarz İlişkisinin İncelenmesi. Selçuk University Journal of Physical Education and Sport Science, 14(2), 157–164.
- CLAY, DL., ANDERSON, WP. (1993). Dixon WA. Relationship between anger expression and stress in predicting depression. Journal of Counseling and Development, 72(1), 91-94.
- CÜCELOĞLU, D. (1995). *İnsan ve Davranışı*. Remzi Kitabevi, İstanbul.

- ÇEÇEN, R. (2008). Öğrencilerin Cinsiyetlerine ve Ana- Baba Tutum Algılarına Göre Yalnızlık ve Sosyal Destek Düzeylerinin İncelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(3), 415-431.
- DENİZ, S., Güven. GB. (1996). Ergenlerde Aile Algısı ve Benlik Algısı. Türk Psikoloji Dergisi, 11 (38) ,22-32.
- DENİZ, ME., KESEN, F., ÜRE Ö. (2006). Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Ergenleri Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Düzeylerinin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 6 (1), 136-152.
- DİRİL, A. (2011). Lise Öğrencilerinin Bilişsel Esneklik Düzeylerinin Sosyodemografik Değişkenler ve Öfke Düzeyi İle Öfke İfade Tarzları Arasındaki İlişki Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DÖKMEN, Ü. (1996). İletişim Çatışmaları ve Empati. Sistem Yayıncılık, 4. Baskı, İstanbul.
- DÖNMEZLER, G. (1999) Ailede İletişim ve Etkileşim. Sistem Yayıncılık, 189, İstanbul.
- DÜZGÜN, Ş. (2010). Eğitim Sürecinde Anne Babaların Çocuklarına Olan Etkileri. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(2), 225-238.
- EFRON, RP. (1997). Her an öfkeli misiniz?, (Çeviri: S. Eren). HYB Yayıncılık. Ankara.

- ELDEKLİOĞLU, J. (1996). Karar Strejileri ile Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ERDOĞAN, Ö., UÇUKOĞLU, H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları ile Atılğanlık ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler. Kastamonu Eğitim Bilimleri Dergisi, 1 (19),62-75.
- ERÖZKAN, A. (2000). Ailenin Eğitsel Ortamının Temel Eğitim Öğrencisi Üzerindeki Etkileri. Öğretmen Dünyası Dergisi, (250), 17-18.
- ERÖZKAN, A. (2006) Öfke ile Başa Çıkma: Bilişsel Davranışçı Terapilere Dayalı Bir Program. Milli Eğitim Dergisi, 171, 55-65.
- FREEDMAN, JL., SEARS, DO., CARLSMİTH, JM. (1989). Sosyal Psikoloji, (Çeviri : Dönmez A). Ara Yayıncılık, İstanbul.
- GAZELOĞLU, C. (2000). İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko-sosyal Gelişimine Ana Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, 100, Ankara.
- GÖNEN, G. (2014). Algılanan Anne- Baba Tutumunun Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Çarpıtmaları ve Kişilik Yapıları ile İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Aile Danışmanlığı Programı, İzmir.
- GÜL, SK., GÜNEŞ, İD. (2009). Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet. Sosyal Bilimler Dergisi,11, 80-99.
- HAZZARD, A., CHRİSTENSEN, A., MARGOLİN, G. (1983). Children's Perceptions of Perantel Behaviors. Journal of Abnormal Child Psychology,11 (1), 49-60.

İKİZOĞLU, M. (1983). Demokratik ve Otoriter Anne-Baba Tutumlarının Benlik Saygısı Üzerine Etkileri. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

MACCOBY, EE., MARTİN, JA. (1983). Socialization in the Contex of the Family: Parent-Child Interaction. In P. H. Mussen (Series Ed.) ve E. M. Hetherington (Vol. Ed.), Handbook of Child Psychology: Vo.4. Socialization, Personality, and Social Developmet, 4th ed., pp.1-101, Newyork.

NAVARO, L. (1989). Aşırı Koruyuculuğun Çocuk Eğitime Etkileri. 6 Yaş Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. Ya-Pa Yayınları, İstanbul.

KARASAR, N. (2009). Araştırmalarda Rapor Hazırlama .Nobel Yayınevi, Ankara.

KARATAŞ, Z. (2008). Bilişsel Davranışsal Teknikler ile Psikodrama Teknikleri Kullanılarak Yapılan Grupla Psikolojik Danışma Uygulamalarının Ergenlerde Saldırganlığı Azaltmadaki Etkilerinin Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

KESKİN, G., ÇAM, O. (2008). Ergenlerin Ruhsal Durumları ve Anne- Baba Tutumları ile Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 9 (83),139-147.

KILIÇ, HG. (2007). Bazı Demografik Değişkenler ve Anne- Baba Tutumlarına Göre Madde Bağımlısı Bireylerin Anne- Baba Bağlılıkları İlişkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.

KISAÇ, İ. (2005). Gençlerin Öfkelerini İfade Ettikleri Hedef Kişiler. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 25 (2), 71-81.

- KOCATÜRK, R. (1982). Saldırganlık Güdüsünün Spor ve Eğitim Alanında Meslek Seçimine Etkisi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, Ankara.
- KÖKNEL, Ö. (2005). Kaygıdan Mutluluğa Kişilik. Anı Yayıncılık, Ankara.
- KULAKSIZOĞLU, A. (1985). Ergen- Aile Çatışmaları ile Annenin Tutumları Arasındaki İlişki ve Ergenin Problemleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- KULAKSIZOĞLU, A. (1998). Ergenlik Psikolojisi. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- KUZGUN Y. (1972). Ana baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Kuzgun Y. (1973). Ana Baba Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5, 1.
- KUZGUN, Y., BACANLI F. (2005). PDR'de Kullanılan Ölçekler. Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçme araçları ve Programlar Dizisi, Nobel Yayın Dağıtım, 1, 109-140, Ankara.
- ÖRGÜN, SD. (2000). Anne-Baba Tutumları ile 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Tutumları Arasındaki İlişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- ÖZEN Ş., ANTAR S., ÖZKAN M. (2007). Çocukluk Çağı Travmalarının Umutsuzluk, Sigara ve Alkol Kullanımı Üzerine Etkisi: Üniversite Son Sınıf Öğrencilerini İnceleyen Bir Çalışma. Düşünen Adam, 20(2), 79-87.

- ÖZER AK. (1994). Öfke, Kaygı ve Depresyon Eğilimlerinin Bilişsel Alt Yapısıyla İlgili Bir Çalışma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31), 12-25.
- ÖZER, AK. (1994). Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeklerinin Ön Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9 (31), 26-35.
- ÖZGÜVEN, GE. (2001). Ailede İletişim ve Yaşam. PDREM Yayınları, Ankara.
- ÖZKAMALI, E., BUĞA, A. (2010). Bir Öfke Denetimi Eğitimi Programı'nın Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Öfke Düzeylerine Etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 50-59.
- ÖZMEN, SK. (2004), Aile İçinde Öfke ve Saldırganlığın Yansımaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37 (2), 27-39.
- ÖZTÜRK Y. (1990). Anne- Baba Tutumlarının Üniversite Öğrencilerinin Bağımsızlık Duyguları, Anlama, Yakınlık ve Başatlık, Kendini Suçlama ve Saldırganlık Düzeylerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- ÖZTÜRK, OM. (2004). Ruh sağlığı ve bozuklukları. Nobel Tıp Kitapevleri, 358, Ankara.
- SCHİRALDİ, GR., KERR, HM. (2002).The Anger Management Sourcebook. McGraw Hill Companies, United States of America.
- SEZER, Ö., OĞUZ, V. (2010). Üniversite Öğrencilerinde Kendilerini Değerlendirmelerinin Anne Baba Tutumları ve Bazı Sosyodemografik Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743- 758.
- SOYKAN, Ç. (2003). Öfke ve öfke yönetimi. *Kriz Dergisi*, 11 (2), 19-27.

- SOYSAL, Ş., CAN, H., KILIÇ KM. (2009). Üniversite Öğrencilerinde A Tipi Davranış Örüntüsü ile Öfke İfadesi Arasındaki İlişkinin Analizi ve Cinsiyetler Açısından Karşılaştırılması. Klinik Psikiyatri Dergisi, 12, 61-67.
- SPIELBERGER, CD. (1988). State-trait expression inventory. Psychological Assetment Researces, Odessa, FL.
- SPIELBERGER, CD., JACOBS, G., RUSSEL, F. (1983). Assessment of Anger: The State Trait Anger Scale. ,Butcher JN, Spielberger CD (eds). Advances in Personality Assessment. Vol 2. Hillsdale: LEA, 159-187.
- STARNER, TM., PETERS, RM. (2004). Anger Expression And Blood Pressure in Adolescents. The Journal of School Nursing, 20 (6), 335-342.
- SÜMER, N., GÜNGÖR, D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stillerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. Türk Psikoloji Dergisi, 14(44), 35-38.
- ŞAHİN, H. (2004). Öfke Denetimi Eğitiminin Çocuklarda Gözlenen Saldırgan Davranışlar Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TAMBAĞ, H. (2010). Aileleri ile Birlikte ve Yetiştirme Yurtlarında Yasayan Adölesanların Öfke İfade Etme Biçimleri. Yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TAŞCI, D., LİMAN, T., BİLGE, A. (2012). Kronik Hastalığı Olan Ergenlerin Öfke İfade Biçimleri. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 3(3),116-120.

- TERZİ, S. (2003). Altıncı Sınıf Öğrencilerinin Kişiler Arası Problem Çözme Beceri Algıları. *Gazi Üniversitesi Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1 (2), 221-232.
- THOMAS, SP. (1989). Gender Differences in Anger Expression. *Health Implications. Research in Nursing and Health*, 12, 389-398.
- ULUĞTEKİN, S. (1981). Çocuk Yetiştirme Yöntemleri Açısından Anne-Baba-Çocuk İlişkileri: Anne-Baba Davranışlarıyla Çocuğun Saldırganlığı Arasındaki İlişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4, 47-61.
- ÜNÜVAR, A. (2007). Lise Öğrencilerinin Algıladıkları Ana-Baba Tutumları ile Kendine Saygı Düzeylerinin İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi, İstanbul.
- WEISS, L. (1998). *Çocuğumu Nasıl Anlarım?*, (Çeviri: S. Köseoğlu). Beyaz Yayınları, 297 , İstanbul.
- XİNG, X., WANG, M., ZHANG, Q., HE, X., ZHANG, W. (2011). Gender Differences in the Reciprocal Relationships Between Parental Physical Aggression and Externalizing Problem Behavior in China. *Journal of Family Psychology*, 25 (5), 699-708.
- YAVUZER, H. (1979). 6-12 Yaş Çocuklarının Psikososyal Gelişmesi. *Psikoloji Dergisi*, 5, 20-24.
- YAVUZER, H. (1991). *Çocuk Psikolojisi*. Remzi Kitabevi. 6. Baskı, İstanbul.
- YAVUZER, H. (1998). *Yaygın Ana- Baba Tutumları*. Ana Baba Okulu, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- YAVUZER, H. (1999). Yaygın Ana-Baba Tutumlarının Çocuktaki Benlik Kavramı Üzerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- YAVUZER, H. (2000). Ana-baba ve çocuk. Remzi Kitabevi, 13, 262, İstanbul.
- YILDIRIM, İ. (2004). Depresyonun Yordayıcı Olarak Sınav Kaygısı, Gündelik Sıkıntılar ve Sosyal Destek. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27, 241-250.
- YILMAZ, A. (1999) . Çocuk Yetiştirme Tutumları: Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar. Türk Psikoloji Yazıları, 3 (1), 99-118.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1997). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. Özgür Yayınları, 5, İstanbul.
- ZÖHRAP, DU. (2004). Lise Öğrencilerinde Algılanan Ana-Baba Tutumları ve Aile Yapısının Ergen Kişilik Özelliklerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

EKLER

EK-1. Sürekli Öfke Ölçeği (SÖÖTÖ)

I. Bölüm

YÖNERGE: Aşağıda kişilerin kendilerine ait duygularını anlatırken kullandıkları bir takım ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyun, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi düşünün ve ifadelerin sağ tarafındaki sayılar arasında size en iyi tanımlayanı seçerek (x) işareti koyun. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeksizin, genel olarak nasıl hissettiğini gösteren cevabı işaretleyiniz.

1. Hiç
2. Biraz
3. Oldukça
4. Tümüyle

Sizi ne kadar tanımlıyor?

	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
1- Çabuk Parlarım.	1	2	3	4
2- Kızgın mizaçlıyım.	1	2	3	4
3- Öfkesi burnunda bir insanımdır.	1	2	3	4
4- Başkalarının hataları, yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.	1	2	3	4
5- Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.	1	2	3	4
6- Öfkelenince kontrolümü kaybederim.	1	2	3	4
7- Öfkelenirken ağzıma geleni söylerim.	1	2	3	4
8- Başkalarının önünde eleştirilmek beni hiddetlendirir.	1	2	3	4
9- Engellendiğimde içimden birilerine vurmaya gelir.	1	2	3	4
10- Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.	1	2	3	4

II. Bölüm

YÖNERGE: Herkes zaman zaman kızgınlık veya öfke duyabilir. Ancak, kişilerin öfke duygularıyla ilgili tepkileri farklıdır. Aşağıda, kişilerin öfke ve kızgınlık tepkilerini tanımlarken kullandıkları ifadeleri göreceksiniz. Her bir ifadeyi okuyun ve öfke ve kızgınlık duyduğunuzda genelde ne yaptığınızı düşünerek o ifadenin yanında sizi en iyi tanımlayan sayının üzerine (x) işareti koyarak belirtin. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman sarf etmeyin.

- 1.Hiç
- 2.Biraz
- 3.Oldukça
- 4.Tümüyle

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
11- Öfkemi kontrol ederim.	1	2	3	4
12- Kızgınlığımı gösteririm.	1	2	3	4
13- Öfkemi içime atarım.	1	2	3	4
14- Başkalarına karşı sabırlıyım.	1	2	3	4
15- Somurtur ya da sürat asarım.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
16- İnsanlardan uzak dururum.	1	2	3	4
17- Başkalarına iğneli sözler söylerim.	1	2	3	4
18- Soğukkanlılığımı korurum.	1	2	3	4
19- Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.	1	2	3	4
20- İçin için köpürürüm ama gösteremem.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
21- Davranışlarımı kontrol ederim.	1	2	3	4
22- Başkalarıyla tartışırım.	1	2	3	4
23- İçimde, kimseye söyleyemediğim kinler beslerim.	1	2	3	4
24- Beni çileden çıkaran herneyse saldırırım.	1	2	3	4
25- Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
26- Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.	1	2	3	4
27- Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.	1	2	3	4
28- Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.	1	2	3	4
29- Kötü şeyler söylerim.	1	2	3	4
30- Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.	1	2	3	4

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA...

Sizi ne kadar tanımlıyor?

	Hiç	Biraz	Oldukça	Tümüyle
31- İçimden insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.	1	2	3	4
32- Sinirlerime hakim olamam.	1	2	3	4
33- Beni sinirlendirenlere, ne hissettiğimi söylerim.	1	2	3	4
34- Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.	1	2	3	4

EK-2. Ana – Baba Tutumları Ölçeği

Sevgili öğrenciler,

Bu ölçek anne ve babanızın size karşı tutumuna dönük ifadeler yer almaktadır. Her bir maddenin anne babanıza uygunluk düzeyini ifade eden cevabı çarpı (X) işareti ile işaretleyiniz.

	Hiç uygun değil	Kısmen uygun	Uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
1. Bana her zaman güven duygusu vermiş ve beni sevdiğini hissettirmişlerdir.	1	2	3	4	5
2. Çok yönlü biri olarak büyümem için beni olanakları ölçüsünde desteklemişlerdir.	1	2	3	4	5
3. Her yaptığım isin olumlu yanlarını değil kusurlarını görmüş ve beni eleştirmişlerdir.	1	2	3	4	5
4. İlişkimiz, problemlerimi onlara açamayacağım kadar resmidir.	1	2	3	4	5
5. Arkadaşlarımı eve çağırma izin verir, onlara iyi davranırlardı.	1	2	3	4	5
6. Çevremizdeki çocuklarla beni karşılaştırırlar ve onların benden daha iyi olduklarını söylerlerdi.	1	2	3	4	5
7. Her zaman basıma kötü bir şey gelecekmiş gibi davranırlardı.	1	2	3	4	5
8. Bana hükmetmeye çalışırlardı.	1	2	3	4	5
9. Her konuda benim fikrimi de almaya özen göstermişlerdir.	1	2	3	4	5
10. Problemlerimi onlarla rahatlıkla konuşabilirim.	1	2	3	4	5
11. Evde bir konu tartışılırken görüşlerimi söylemem için beni teşvik ederlerdi.	1	2	3	4	5
12. Bugün bile alışverişe çıktığım zaman, beni alışverişte kandıracağım endişesiyle kendileri de gelmektedir.	1	2	3	4	5
13. Benden her zaman gücümün üstünde başarı beklemişlerdir.	1	2	3	4	5
14. Fiziksel ve duygusal olarak kendilerine yakın olmak istediğim zamanlar soğuk ve itici davranırlardı.	1	2	3	4	5
15. Yapmamam gereken şeylerin nedenini bana açıklarlar.	1	2	3	4	5
16. Sevdiğim yemekleri bana zorla yedirirlerdi.	1	2	3	4	5

	Hiç uygun değil	Kısmen uygun	Uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
17. Sınavlarda hep üstün başarı göstermemi istemişlerdir.	1	2	3	4	5
18. Benim gibi bir evlatları olduğu için mutsuz olduklarını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
19. Küçüklüğümünden itibaren ders çalışma ve okuma alışkanlığı kazanmam konusunda bana yardımcı olmuşlardır.	1	2	3	4	5
20. Birlikte olduğumuz zamanlar ilişkimiz çok arkadaşçadır.	1	2	3	4	5
21. Her gittiği yere beni de götürür, evde yalnız kalmamı istemezdi.	1	2	3	4	5
22. Beni kendi emellerine ulaşmak için bir araç olarak gördüler.	1	2	3	4	5
23. Cinsiyet konusunda karşılaştığım problemleri kendisine anlattığımda, çok ilgisiz davranırdı.	1	2	3	4	5
24. Onlarla yakınlaşmak istediğimde bana sıcak bir şekilde karşılık vermişlerdir.	1	2	3	4	5
25. Küçüklüğümde bana yeterince vakit ayırır, parka, sinemaya vs. götürmeyi ihmal etmezlerdi.	1	2	3	4	5
26. Bana önemli ve değerli bir insan olduğum inancını vermişlerdir.	1	2	3	4	5
27. Paramı nelere harcadığımı ayrıntılı bir biçimde kontrol eder.	1	2	3	4	5
28. Her zaman her işte kusursuz olmam gerektiği inancındadırlar.	1	2	3	4	5
29. Cinsellikle ilgili konularda kendileriyle konuşmamı istemezlerdi.	1	2	3	4	5
30. Benimle genellikle sert tonda ve emrederek konuşur.	1	2	3	4	5
31. Kendi istediği mesleği seçmem konusunda beni zorlamışlardır.	1	2	3	4	5
32. Aile ile ilgili kararlar alınırken benim fikrimi de sormuşlardır.	1	2	3	4	5
33. Benim iyiliğimi istediğini ama benim için iyinin ne olduğunu ancak kendisinin bileceğini söyler.	1	2	3	4	5
34. Beni yapabileceğimden daha fazlasını yapmaya zorlarlar.	1	2	3	4	5
35. Beni olduğum gibi kabul etmişlerdir.	1	2	3	4	5
36. Başkalarına benden daha çok önem verir, daha nazik davranırlar.	1	2	3	4	5
37. İyi bir iş yaptığımda beni övmekten çok, daha iyisini yapmam gerektiğini söylerler.	1	2	3	4	5
38. Her zaman nerede olduğumu ve ne yaptığımı merak ederler.	1	2	3	4	5
39. Günlük olaylarla ilgili anlattıklarımı ilgi ile dinler ve bana açıklayıcı cevaplar verirlerdi.	1	2	3	4	5
40. Okulda başarılı olmam konusunda beni zorlarlar, kırık not aldığımda cezalandırırlardı.	1	2	3	4	5

EK-3. Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı;

Yetiştirilme tutumuna göre öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin belirlenmeye çalışıldığı bu araştırmada, size yönelik bilgi edinmeyi amaçlayan form ve ölçekler yer almaktadır. Sorulara **eksiksiz** ve **içten** yanıtlar vermeniz araştırmanın amacına ulaşabilmesi bakımından önemlidir. Araştırmada sonuçlara gruplar halinde bakılacağından, kimliğinizle ilgili herhangi bir bilgi gerekmemektedir. Araştırmada elde edilen bilgiler **tamamen gizli kalacaktır**. Katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Cinsiyet

- Kız
 Erkek

Yaş

- 14 yaş
 15 yaş
 16 yaş
 17 yaş

ÖZGEÇMİŞ

1991 yılında İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve liseyi eğitimini İstanbul'da tamamladı. 2013 yılında Beykent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji bölümünde lisans öğrenimini tamamladı. 2013 yılında başladığı Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalında yüksek lisans öğrenimine devam etmektedir.2013 yılından beri özel bir kurumda psikolog olarak görev yapmaktadır.

Emine Bilge USLU